

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Αρχιτεκτονικές επιλογές στον αιγιαλό

Επιμέλεια: Α. Δυσσεάκης, Ν. Φουρνάρης | Επιβλέπων καθηγητής: Ν. Σκουτέλης

Προσεγγίζοντας τη θάλασσα. Αρχιτεκτονικές επιλογές στον αιγιαλό

Αντώνιος Δυσσεάκης, Νικόλαος Φουρνάρης

Ευχαριστούμε θερμά τον κ. Νικόλαο Σκουτέλη, για τη συνεργασία και την πολύτιμη βοήθεια του στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας, αλλά και για την έμπνευση που μας έδωσε όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μας.

Επίσης ένα ευχαριστώ σε όλους τους κοντινούς μας ανθρώπους που βοήθησαν, ο καθένας με τον τρόπο του.

Πηγή εξωφύλλου: Danny Touw, Digital Painting

Χανιά, Ιούνιος 2020

Περιεχόμενα

Περίληψη 7

1. Περιγραφή της έρευνας 9

2. Εισαγωγικοί ορισμοί..... 11

 2.1 Το τοπίο της θάλασσας..... 11

 2.2. Κριτικός τοπικισμός –Genius Loci 13

 2.3.Όριο – αιγιαλός- ζητήματα δόμησης..... 21

3.Παραδείγματα 35

 3.1 Κριτήρια επιλογής..... 35

 3.2 Ανάλυση 37

Leca Swimming Pool, Alvaro Siza 37

Bondi to Bronte Coast Walk Extension, Aspect Studios 43

Bathing Area- Forum 2004(Parc del forum), Beth Gali 47

Salinas Swimming Pools Global , Arquitectura Paisagista 51

Faaborg Harbor Bath, JDS Urban Agency..... 57

IC Space Regeneration Project, Mayslits Kassif Architects 61

 3.2 Εργαλεία σχεδιασμού..... 65

 3.3. Σύγκριση Παραδειγμάτων 66

4. Συμπεράσματα..... 69

5. Βιβλιογραφία 70

6. Πηγές Εικονογράφησης..... 73

Εικόνα 2: Ορίζοντας - Θάλασσα - Αιγιαλός, τοπίο στα Χανιά

Περίληψη

Η παρούσα ερευνητική εργασία πραγματεύεται τη διαχείριση της πρόσβασης στη θάλασσα, δηλαδή τη μετάβαση από το αστικό στο φυσικό τοπίο, διασαφηνίζοντας έννοιες γύρω από το τοπίο, το όριο και τον αιγιαλό και μελετώντας ποικίλες τοποθετήσεις προς μια ευρύτερη κατανόηση των παραπάνω όρων. Στο πλαίσιο της μεθοδολογίας αναλύονται τοπιακές επεμβάσεις οι οποίες συνδιαλέγονται με τον αιγιαλό και θεωρούνται επιτυχημένες τόσο λόγω της θετικής ανταπόκρισης από τους χρήστες όσο και λόγω της ένταξης τους στον ευρύτερο χώρο.

Σκοπός της εργασίας είναι η κατανόηση των διαφορετικών προσεγγίσεων και σχεδιαστικών εργαλείων γύρω από τις τοπιακές επεμβάσεις στον αιγιαλό καθώς και η εξέταση και κατανόηση των παραμέτρων που συνδράμουν στην διαμόρφωση κάθε πρότασης. Αρχικά, σε κάθε ένα από τα επιλεγμένα παραδείγματα πραγματοποιείται ανάλυση, μελετώντας τα βασικά στοιχεία της περιοχής επέμβασης. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο επιλέγει ο κάθε αρχιτέκτονας να διαχειριστεί τις διάφορες συνθετικές παραμέτρους.

Κάθε τοπίο μπορεί να αποτελέσει υπόβαθρο ποικίλων τρόπων σχεδιαστικής επέμβασης και γι' αυτό είναι απαραίτητο να μελετώνται σε βάθος οι παράμετροι που συνδράμουν στις σχεδιαστικές αποφάσεις. Βασικά σημεία τα οποία κάθε μελετητής οφείλει να μελετά είναι οι φυσικές και πολιτισμικές παράμετροι, το ανάγλυφο, οι κλιματολογικές συνθήκες και αναμφίβολα η δυναμική κάθε τόπου. Η αναγνώριση της δυναμικής κάθε τόπου είναι το κλειδί για επιτυχημένες επεμβάσεις, καθώς κάθε τοπίο χρήζει ειδικής προσέγγισης.

Τέλος, με την ανάλυση των επιλεγμένων επεμβάσεων και την προσπάθεια κατανόησης της κάθε περίπτωσης χωριστά βάσει όλων των σχεδιαστικών παραμέτρων, δίνεται ιερέθισμα για γόνιμες συζητήσεις ώστε να προβούμε στην ανάδειξη των ελληνικών παραθαλάσσιων τοπίων. Οι παράμετροι, κάθε φορά, έχουν διαφορετική βαρύτητα και εναλλάσσονται, γι' αυτό οφείλουμε να είμαστε σιωπηλοί, να αφουγκραστούμε τον εκάστοτε τόπο καθώς και τη δυναμική της θάλασσας.

1. Περιγραφή της έρευνας

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη των τρόπων με τους οποίους ο άνθρωπος ερμηνεύει το τοπίο και σχετίζεται με αυτό. Αναζητούνται εργαλεία και μέθοδοι προσέγγισης της σχεδίασης του παραθαλάσσιου τοπίου, στην προσπάθεια διερεύνησης της σχέσης αρχιτεκτονικής - τοπίου, εστιάζοντας σε αυτά που συνδέονται με τον αιγιαλό. Προς αυτή την κατεύθυνση επαναδιαπραγματευόμαστε τη «ζωή» στα όρια φυσικού–τεχνητού, και ξηράς -θάλασσας. Προκειμένου, να κατανοηθούν αυτές οι σχέσεις και οι διαφορετικές δυναμικές των τοπιακών επεμβάσεων σε παραθαλάσσια περιβάλλοντα, επιλέγονται και αναλύονται τοπιακές επεμβάσεις, οι οποίες κρίνονται επιτυχημένες, ώστε να ερμηνευθούν οι ποικίλες προσεγγίσεις.

Αφορμή για την έρευνα αυτή αποτέλεσε η γοητεία του υγρού στοιχείου ως έκταση και ως όριο, με έμφαση στον προβληματισμό για την αρχιτεκτονική που διαμορφώνεται κατά μήκος της οριακής ζώνης του αιγιαλού. Αυτή τη φορά η αρχιτεκτονική έρχεται και γίνεται όριο φύσης – ανθρώπινης επέμβασης και αστικού–φυσικού τοπίου. Σαφώς πρόκειται, λοιπόν, για ένα δύσκολο και κατά συνέπεια ενδιαφέρον εγχείρημα, καθώς αποτελεί σχεδιασμό του ορίου, πάνω στο όριο, επί της ζώνης που ονομάζουμε αιγιαλό.

Εντεταγμένη σε αυτό το πλαίσιο, η έρευνα **σκοπό** έχει τον εντοπισμό διαφορετικών τρόπων επέμβασης σε παραλιακά μέτωπα, βάσει επιλεγμένων παραδειγμάτων και των προσεγγίσεων γύρω από αυτά. Οι τοπιακές επεμβάσεις απαιτούν ιδιαίτερη ευαισθησία από την πλευρά του αρχιτέκτονα ώστε να μπορέσει το έργο να συσχετιστεί με τον τόπο, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για επεμβάσεις οι οποίες σχετίζονται με τον αιγιαλό, αφού η θάλασσα αποτελεί ένα πολύ δυναμικό στοιχείο σε οποιαδήποτε μελέτη.

Σε ότι αφορά τη **μεθοδολογία** που ακολουθήθηκε, στο πρώτο μέρος της ερευνητικής εργασίας πραγματοποιείται περιγραφή της έρευνας και στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια διασαφήνισης εννοιών όπως φύση, τόπος-τοπίο και πνεύμα του τόπου, επιχειρώντας να προσδιοριστεί η σχέση του ανθρώπου με αυτά. Αφού τεθεί ένα σύντομο θεωρητικό υπόβαθρο, διερευνάται η έννοια του αιγιαλού και κατ' επέκταση του ορίου. Στο δεύτερο μέρος της έρευνας, αφού αναφερθούν ορισμένα κριτήρια επιλογής, αναλύονται συγκεκριμένα παραδείγματα τοπιακών επεμβάσεων σε παραθαλάσσια μέτωπα. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της ερευνητικής εργασίας ομαδοποιούνται οι αναλυθείσες επεμβάσεις σύμφωνα με τον τρόπο που ο αρχιτέκτονας διαχειρίζεται τις διαφορετικές παραμέτρους σχεδίασης προκειμένου να καταλήξουμε στα αντίστοιχα συμπεράσματα μέσω της σύγκρισης που προέκυψε από τις αναλύσεις των παραδειγμάτων.

2. Εισαγωγικοί ορισμοί

2.1 Το τοπίο της θάλασσας

*“Το πρώτο αντικείμενο της φιλοσοφικής σκέψεως υπήρξε η Φύσις. [...] Φύσις είναι ότι φύεται αφ’ εαυτού, ό, τι γεννιέται και υπάρχει δίχως την επέμβαση του ανθρώπου. Αντίθετα ό, τι δημιουργεί ο άνθρωπος είναι ιστορία και όχι φύσις. Και ο ίδιος όμως ο άνθρωπος ως οργανισμός ανήκει στη φύση. Φύσις γενικώς είναι ό, τι δεν δημιουργεί ο άνθρωπος”.*¹

Πέρα από την σημαντικότητα της φύσης στη φιλοσοφική σκέψη, ο Θεοδωρακόπουλος διασαφηνίζει τα «όρια» του όρου φύση σε συσχετισμό με τη δημιουργικότητα του ανθρώπου. Η σχέση φύσης – ανθρωπίνης κατασκευής βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της αρχιτεκτονικής σκέψης, αφού ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τη φύση μέσω του τόπου που τον περιβάλλει.

*Ένας συγκεκριμένος όρος που δηλώνει το περιβάλλον είναι η λέξη τόπος. Τι εννοούμε με τη λέξη τόπος; Οπωσδήποτε εννοούμε κάτι περισσότερο από μια αφηρημένη τοποθεσία. Εννοούμε ένα σύνολο που απαρτίζεται από συγκεκριμένα πράγματα με υλική υπόσταση, σχήμα, υφή και χρώμα. Μαζί όλα αυτά τα πράγματα καθορίζουν τον “περιβαλλοντικό χαρακτήρα”, που είναι η ουσία ενός τόπου.*²

Η σύγχυση μεταξύ των όρων τόπος και τοπίο αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο. Η έννοια του τοπίου, έχει συχνά διαφορετική σημασία για τον καθένα καθώς έχει οριστεί τόσες φορές ώστε τελικά να δημιουργούνται εννοιολογικές παρερμηνείες. Το τοπίο δύναται να περιγραφεί ως μια σύνθεση από το βιωματικό, γνωσιολογικό και πολιτιστικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου, το οποίο τελικά μέσω αυτών αξιολογεί και συνθέτει τον εκάστοτε τόπο. Επομένως, ανάλογα με την προσωπικότητα και τις εμπειρίες που φέρει κάθε άνθρωπος μεταφράζει κι ερμηνεύει διαφορετικά έναν τόπο σε τοπίο. Αυτές οι έννοιες έχουν απασχολήσει κατά καιρούς ποικίλους φιλόσοφους, ποιητές, λογοτέχνες οι οποίοι καταλήγουν στα δικά τους συμπεράσματα.

Τοπίο είναι φύση που παρουσιάζεται αισθητικά καθώς τη θεωρεί ένας

¹ Θεοδωρακόπουλος Ιωάννης Ν., Εισαγωγή στην Φιλοσοφία - Οι βασικές έννοιες της φιλοσοφίας- Η φαινομενολογία του πνεύματος - Η φιλοσοφία της φύσεως, πρώτος τόμος, Εστία, Αθήνα, 2010, σ.172

² Norberg-SchulzChristian, ‘GeniusLoci: Το πνεύμα του τόπου’, ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σ.9

ευαίσθητος και αισθαντικός παρατηρητής: «Τοπίο» δεν είναι ήδη τα χωράφια έξω από την πόλη, το ποτάμι ως «όριο», «εμπορικός δρόμος» και «πρόβλημα για του γεφυροποιούς», τα βουνά και στέπες των βοσκών και των καραβανιών ως τέτοια. Τοπίο γίνονται μόνο όταν ο άνθρωπος στραφεί προς αυτά χωρίς πρακτικό σκοπό, υπό την έννοια μια «ελεύτερης» απολαμβάνουσας θεώρησης, για να είναι ο ίδιος ως άνθρωπος στη φύση. Με την έξοδο του σε αυτή η φύση αλλάζει πρόσωπο. Ό,τι κατά τα άλλα χρησιμοποιείται ή ότι ως ερημότοπος είναι άχρηστο και ό,τι επί αιώνες παρέμενε απαρατήρητο και δε το πρόσεχε κανένας ή ήταν κάτι ξένο και εχθρικό απωθητικό, τώρα γίνεται μεγάλο, υπέροχο και όμορφο: μετατρέπεται αισθητικά σε τοπίο.³

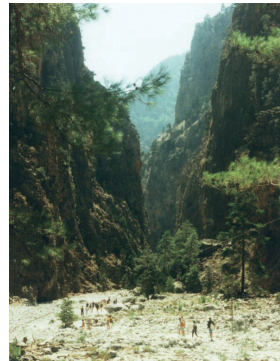
Το τοπίο αποτελεί μια απειρία καταστάσεων αλλά είναι δυνατόν να καταγραφεί, να αναλυθεί, να ταξινομηθεί και να μελετηθεί. Το τοπίο είναι ένας λαβύρινθος του βιωμένου φαντασιακού. Το τοπίο είναι η φύση, είναι ο φυσικός γεωγραφικός χώρος. Το τοπίο είναι η σύνθετη ιστορική συγκρότηση της κατοικημένης από τον άνθρωπο φύσης.⁴ Γι' αυτό και ο τρόπος που ο καθένας καταγράφει και ταξινομεί το τοπίο είναι διαφορετικός για το κάθε άτομο. Ο πολιτισμικός γεωγράφος Donald W. Meinig (1979) επισημαίνει ότι δε βλέπουμε όλοι το ίδιο τοπίο, διότι ένα οποιοδήποτε τοπίο δεν απαρτίζεται μόνο από αυτό που βρίσκεται μπροστά στα μάτια μας, αλλά και από αυτό που βρίσκεται μέσα στο μυαλό μας.

Μέσω κάθε αρχιτεκτονικής επέμβασης στο τοπίο ο αρχιτέκτονας έχει ερμηνεύσει τον τόπο και τελικά τον καθιστά τοπίο ώστε να τον μελετήσει και τελικά να τον σχεδιάσει. Επομένως, για τον αρχιτέκτονα που καλείται να συνδιαλλαγεί με το ελληνικό τοπίο, -το οποίο είναι και που εξετάζει η παρούσα εργασία- είναι πολυσήμαντη η κατανόηση τού ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που το συνθέτουν. Το έντονο φως του ήλιου και ο καθαρός αέρας προσδίδουν στις μορφές μια ασυνήθιστα εμφαντική παρουσία. «Λόγω της ρυθμικής εναλλαγής της καθαρότητας και της κλίμακας του τοπίου, ο άνθρωπος στην Ελλάδα δε νοιώθει ούτε να κατακλύζεται από το περιβάλλον ούτε να χάνεται μέσα σε αυτό. Μπορεί να έρθει κοντά στη γη και να βιώσει είτε τη θαλπωρή της είτε την απειλή της». Η βασική ιδιότητα του ελληνικού περιβάλλοντος είναι, συνεπώς, ο ξεχωριστός και κατανοήσιμος χαρακτήρας των τόπων⁵.

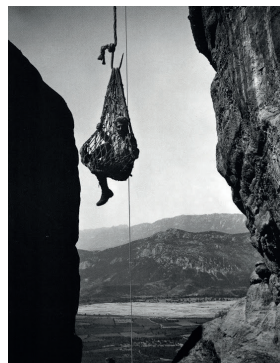
³ Simmel G., Ritter J., Gombrecht E.H., 'Το τοπίο', Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα 2004, σσ.59- 604Norberg-SchulzChristian, 'GeniusLoci: Το πνεύμα του τόπου', ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σσ.32

⁴ Φατούρος Δημήτρης, «Το τοπίο, ένας κατάλογος σημειώσεων», περιοδικό Αρχιτέκτονες, τεύχος 49, 2005, σ.52

⁵ Norberg - Schulz Christian, 'Genius Loci: Το πνεύμα του τόπου', ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σσ.32,35

Εικόνα 3: Φαράγγι της Σαμαριάς

Εικόνα 4: Μετέωρα

Εικόνα 5: Δελφοί

“Ένα τοπίο δεν είναι όπως το αντιλαμβάνονται μερικοί, κάποιο απλώς σύνολο γης, φυτών και υδάτων. Είναι η προβολή της ψυχής ενός λαού στην ύλη [...]”

*Ελύτης Οδυσσέας,
Τα δημόσια και τα
Ιδιωτικά*

2.2. Κριτικός τοπικισμός –Genius Loci

Το **genius loci**, λέξη που εισήγαγε στην αρχιτεκτονική θεωρία ο Norberg Schulz με το βιβλίο του «Το πνεύμα του τόπου» είναι μια ρωμαϊκή έννοια, η οποία είχε χρησιμοποιηθεί στα μέσα του 17ου αιώνα από τον A.Pope και στις αρχές του 18ου αιώνα από τον Sir W. Scott προκειμένου να χαρακτηρίσουν τις αόρατες δυνάμεις ενός τόπου. Το genius loci αρχικά σήμαινε «ο δαίμονας του τόπου», σύμφωνα με τις αρχές της ρωμαϊκής δοξασίας κάθε ανεξάρτητο όν έχει το δικό του δαιμόνιο (genius), το πνεύμα - φύλακα του. Πέρα από τους αρχαίους Ρωμαίους, συναντώνται στον αρχαίο δυτικό κόσμο, στην Αίγυπτο και στην Ασία, πνεύματα τα οποία προστάτευαν τον τόπο, χωρίς να υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος όρος για να τον περιγράψει. Οι Αιγύπτιοι υμνούσαν τη φύση ως Θεό, προκειμένου να προστατεύσουν οποιαδήποτε σχέση μπορεί να ανέπτυσαν με τον τόπο, όπως όταν καλλιεργούσαν ή ανοικοδομούσαν έναν τόπο. Οι θεοί των αρχαίων Ελλήνων ταυτίζονται με στοιχεία της ατμόσφαιρας, όπως τη θάλασσα, τη χλωρίδα, τα ζώα και πολλά άλλα ακόμα.Το πνεύμα (“genius”) αυτό δίνει εναύσματα τόσο στους ανθρώπους όσο και στους τόπους, και συνοδεύοντάς τους από τη ζωή ως το θάνατο, καθορίζει τελικά το χαρακτήρα και την ουσία τους. Ακόμα και οι θεοί είχαν το δικό τους genius, γεγονός το οποίο αναδεικνύει τη θεμελιώδη σημασία αυτής της έννοιας.

Η αφαιρετική σύλληψη των χαρακτήρων των φυσικών τοπίων ήταν το επίτευγμα των Ελλήνων και τούτο προφανώς έγινε δυνατό χάρη στην ίδια τη δομή του ελληνικού τοπίου⁶. Η Ελλάδα διαθέτει μεγάλη ποικιλομορφία σε ότι αφορά τα τοπία, ως αποτέλεσμα της γεωμορφολογίας, του κλίματος, της πανίδας, της γεωγραφικής της θέσης, της στενής σχέσης της με τη θάλασσα της Μεσογείου και των ιστορικών εξελίξεων από την αρχαιότητα. Πολλά από τα ελληνικά τοπία κατέχουν σημαντική θέση σε παγκόσμια κλίμακα, όπως οι Δελφοί, το Άγιον Όρος- Άθως, τα Μετέωρα, το φαράγγι της Σαμαριάς, ενώ πολλά από αυτά έχουν ανακηρυχθεί από την Unesco Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Εκτός από την αισθητική τους σημασία τα ελληνικά τοπία ως κατεξοχήν πολιτισμικά τοπία αποτελούν φορείς μνήμης. Στις μέρες μας δυστυχώς τα συγκεκριμένα τοπία απειλούνται με υποβάθμιση ή ακόμα και καταστροφή σε ορισμένες περιπτώσεις είτε λόγω επιβλαβούς χρήσης είτε λόγω λανθασμένων ανθρωπογενών επεμβάσεων.

⁶ Norberg-SchulzChristian, 'GeniusLoci: Το πνεύμα του τόπου', ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σσ.32

Εικόνα 6: Swimming Pool El Guincho,
Αρχιτέκτονας Fernando Menis
στην Ισπανία

Εικόνα 7: Άγιος Πάυλος,
Σφακίων

Εικόνα 8: Αρσανάς Μεγίστης,
Λαύρας

Παράλληλα, ο K.Frampton υποστήριζε σχετικά με τον **κριτικό τοπικισμό**, ότι δεν είναι τόσο ένα στυλ, όσο μια κριτική κατηγορία προσανατολισμένη σε κάποια κοινά χαρακτηριστικά ή στάσεις. Ο κριτικός τοπικισμός είναι μια κατηγορία, η οποία εμφανίζει κριτικό χαρακτήρα απέναντι σε θέματα εκσυγχρονισμού. Αν και αντίθετος στη συναισθηματική απομίμηση του τοπικού ιδιώματος, θα εισαγάγει, κατά περίπτωση, επανερμηνευμένα παραδοσιακά στοιχεία ως διαζευκτικά επεισόδια μέσα στο σύνολο.⁷ Η αρχιτεκτονική και η σκέψη του κριτικού τοπικισμού μελετά και εξελίσσει τα στοιχεία του παρελθόντος, με σκοπό τη συμβολή στην δημιουργία μιας τοπικά προσανατολισμένης κουλτούρας. Μεγίστης σημασίας σε ένα τέτοιο έργο αποτελεί ο ζωτικός χώρος ενός κτιρίου, ο οποίος οφείλει να σχεδιάζεται για να επεξεργάζεται διαμέσου της αξιολόγησης της τοπογραφίας και των ιδιοτεροτήτων του εκάστοτε τόπου.

*Οι πόλεις πρέπει να αντιμετωπίζονται ως συγκεκριμένοι τόποι και όχι ως αφηρημένοι χώροι, όπου οι «τυφλές» δυνάμεις της οικονομίας και της πολιτικής δρουν ανεξέλεγκτα. Το να σέβεσαι το *genius loci*, δεν σημαίνει να αντιγράφεις παλιά πρότυπα. Σημαίνει να προσδιορίζεις την ταυτότητα του τόπου και να την ερμηνεύεις με νέους κάθε φορά, τρόπους.⁸*

Απαραίτητη θα σχολιαζόταν η επισήμανση του ότι όλοι οι τόποι έχουν χαρακτήρα, και ότι ο χαρακτήρας είναι ένα στοιχείο το οποίο θα πρέπει να αναλυθεί ώστε να κατανοηθεί ο βασικός τρόπος που αποδίδεται ο κόσμος. Ως ένα βαθμό ο χαρακτήρας ενός τόπου εξαρτάται από το χρόνο: αλλάζει με τις εποχές, την ώρα της ημέρας, τις καιρικές συνθήκες, παράγοντες που, πάνω από όλα, προσδιορίζουν διαφορετικές συνθήκες του φωτός. Διερωτώμενοι λοιπόν, «πώς» θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε τα όρια που ορίζουν ένα τόπο βλέπουμε πως αυτά εξαρτώνται από το σχηματισμό ή την άρθρωση της μορφής του, που και αυτή σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο είναι αυτό “χτισμένο”⁹

Προς την ίδια κατεύθυνση με διαφορετικούς τρόπους έκφρασης, ο Άρης Κωνσταντινίδης μιλά για μια αρχιτεκτονική «με το έδαφος, γαντζωμένη με όλο της το κορμί σε υψομετρικές καμπύλες που ορίζουνε μιαν πιο μικρή ή μεγάλη κλίση[...] που έχει το έδαφος, κάθε φορά, στο συγκεκριμένο τοπίο». Ακολουθώντας το παράδειγμα της ανώνυμης λαϊκής αρχιτεκτονικής, ο αρχιτέκτονας τονίζει ότι ο ‘ανώνυμος’ ή ‘λαϊκός’

⁷ Kenneth Frampton, Μοντέρνα Αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική, Θεμέλιο, τέταρτη έκδοση, Αθήνα, 2007, σ.288

⁸ Norberg-Schulz Christian, ‘GeniusLoci: Το πνεύμα του τόπου’, ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σ.198

⁹ Norberg-Schulz Christian, ‘GeniusLoci: Το πνεύμα του τόπου’, ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σ.17 + 36

Εικόνα 9: Paseo maritime, Seafront Promenade, Αρχιτέκτονας Rafael Otero, Ισπανία

Εικόνα 10: Πλατεία Σητείας, Δημήτρης Τσακαλάκης

αρχιτέκτονας ξέρει να κτίζει πάντα με το έδαφος , ίσως γιατί ξέρει και να ζει, κιόλας, μαζί του.¹⁰

Ο Δημήτρης Πικιώνης από την πλευρά του δημιουργεί ένα αρχιτεκτονικό έργο, απελευθερωμένο από την τεχνολογική επιδεικτικότητα και την έπαρση της σύνθεσης, στοιχεία που χαρακτηρίζουν έντονα την κυρίαρχη τάση στη αρχιτεκτονική της δεκαετίας του 1950¹¹. Πέρα από το αρχιτεκτονικό του έργο βέβαια ο Πικιώνης, συνδέεται με τον Κριτικό Τοπικισμό, μέσω του κειμένου «Συναισθηματική Τοπογραφία». Πρόκειται για κείμενο το οποίο γράφτηκε από τον ίδιο το 1935, χαρακτηριστικό απόσπασμα του οποίου είναι το παρακάτω.

«Δεν θα έφτανε αν, από τη θεώρηση τούτου, γινόταν φανερή η Αρχή που μου φαίνεται πως η Φύση θέλει να μας διδάξει, «Πως τίποτα δεν υπάρχει μόνο του αλλά τα πάντα είναι μέρος μιας καθολικής Αρμονίας. Όλα διαπερνούν το ένα τ' άλλο και πάσχουν και μεταβάλλονται το ένα από τ' άλλο. Και δεν μπορείς να συλλάβεις το ένα παρά μέσον των άλλων...»»¹²

Σε πρακτικό επίπεδο, το προκείμενο σκεπτικό μεταφράζεται ως η αναζήτηση εκείνου του συνόλου γραμμών, που η πρόθεσή του να μη διαταράσσει το τοπίο, αλλά να είναι ταπεινό. Με άλλα λόγια, στόχος είναι η γνώση της ταυτότητας της σύνθεσης σε σχέση με τον τοπικό της χώρο, αλλά και σε σχέση με την ίδια της την οντότητα, ως δημιουργήμα. Καθότι ο αιγιαλός αποτελεί χώρο της φύσης, ο αρχιτέκτονας με τις επεμβάσεις του, οφείλει να οργανώσει τις δράσεις των ανθρώπων σε σχέση με τη τοπίο.

Ερχόμενοι να εντοπίσουμε παραδείγματα τα οποία συμπληρώνουν το θεωρητικό υπόβαθρο αυτών των εννοιών βλέπουμε παρακάτω σε φωτογραφία το παράδειγμα σχεδιασμού του Δημήτρη Τσακαλάκη στην πλατεία Σητείας της Κρήτης καθώς και το χαρακτηριστικό παράδειγμα επέμβασης του αρχιτέκτονα Rafael Otero στο Cadiz της Ισπανίας όπου η σχέση της σύνθεσης του με τον αιγιαλό είναι έμμεση. Το τελευταίο, πρόκειται για μια γραμμική πορεία, παράλληλη στη θάλασσα η οποία χαρακτηρίζεται από γεωμετρική λιτότητα και καθαρότητα των μορφών. Ράμπες παράλληλες στην πορεία μεταφέρουν τον περπατητή στο χαμηλότερο επίπεδο της παραλίας, και πλαισιώνονται με υποστηρικτικές χρήσεις. Η επέμβαση εξασφαλίζει την οπτική επικοινωνία με τη θάλασσα, καθώς και την ομαλή πρόσβαση σε αυτή. Η επιλογή αυτή του αρχιτέκτονα μέσω της απλότητας δημιουργεί ένα τοπίο με καθαρό πρωταγωνιστή τη θάλασσα.

¹⁰ Α.Κωνσταντινίδης, Τα προλεγόμενα, Αθήνα, Άγρα, 1989, σ.15

¹¹ Kenneth Frampton, Μοντέρνα Αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική, Θεμέλιο, τέταρτη έκδοση, Αθήνα, 2007, σ.287

¹² Δ. Πικιώνης, Κείμενα, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2010

Παρουσιάζεται επομένως εν μέρη η εικόνα που προκύπτει όταν οι αρχιτέκτονες επιλέγουν να σχεδιάσουν σεβόμενοι το τοπίο χωρίς να το μεταβάλλουν με καθοριστικό τρόπο.

Όπως επισημαίνει ο Norberg-Schulz Christian, μόνο αν επαναδιαπραγματευόμαστε την ταυτότητα του τόπου, είμαστε σε μία κατεύθυνση για γόνιμη συνδιαλλαγή με το τοπίο. Κάθε τόπος έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες και οφείλουμε να τις αναγνωρίζουμε και να σχεδιάζουμε βάσει αυτών, και όχι βάσει προτύπων.

Η σύγχρονη “ελληνική” αρχιτεκτονική όφειλε να φυτρώνει από τη Γη, πλάι στις ελιές και τις ξερολιθιές.¹³ Η δουλειά του Δημήτρη Πικιώνη και αργότερα του Αρη Κωνσταντινίδη δίνουν το μέτρο και τα όρια της κατεύθυνσης αυτής. Ορισμένοι διεθνείς αρχιτέκτονες, οι οποίοι εφάρμοσαν αυτές τις αρχές ήταν ο J.Utzon, M.Botta, L.Barragan, A. Siza, S.Moura, O.R.Abraham, ενώ στον ελλαδικό χώρο οι δύο αρχιτέκτονες οι οποίοι προαναφέρθηκαν είναι τα χαρακτηριστικά παραδείγματα αρχιτεκτόνων που ακολουθούν αυτή τη λογική. Στα έργα αυτών των αρχιτεκτόνων βασικό μέλημα είναι το πως θα “μιλήσει” ο τόπος, αφού η αρχιτεκτονική τους είναι αυτή η οποία δημιουργεί τη μεσολάβηση. Πρώτιστης σημασίας παράγοντας που λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό σε αυτήν τη σχολή σκέψης, είναι ο τρόπος αντιμετώπισης του ανάγλυφου. Αυτός ο παράγοντας κατακτά καθοριστικό ρόλο στη συνολική εικόνα ενός έργου το οποίο συσχετίζεται με το τοπίο. Οι αρχιτεκτονικές μελέτες που λαμβάνουν υπόψιν τις παραπάνω παραμέτρους είναι αντιληπτές ως ενοποιητικές αρθρώσεις μεταξύ πόλης και αρχιτεκτονικής, ως ένταξης της νέας πρότασης σε ένα υφιστάμενο περιβάλλον.

Ο άνθρωπος δεν επικοινωνεί με τη φύση, ακόμη και όταν επικοινωνεί με τη Φύση, ακόμα και όταν φεύγει από την πόλη για να έρθει σε επαφή με αυτήν, Κλεισμένος μέσα στο γυαλιστερό του αυτοκίνητο είναι, μέσα στην Φύση, ένα ξένο σώμα. Μια διαφήμιση αρκεί για να πνίξει τη φωνή της Φύσης. Η Φύση γίνεται απόκομμα φύσης και ο άνθρωπος απόκομμα ανθρώπου.¹⁴

Στην πόλη της Ρόδου βρίσκονται οι λουτρικές εγκαταστάσεις της Καλλιθέας από το 1929. Πρόκειται για μια επέμβαση η οποία προβάλλει τη φύση μέσω της αρχιτεκτονικής. Οι πηγές χρησιμοποιήθηκαν ως φυσικό σκηνικό από τον ελληνικό και παγκόσμιο κινηματογράφο ενώ από το 2007 όπου και αποκαταστάθηκαν έδωσαν νέο

*“Χόρεψε πάνω στο
φτερό του καρχαρία.
Παίξε στον άνεμο
τη γλώσσα σου και
πέρνα”*

*Νίκος Καββαδίας,
Γυναίκα*

*“Η θέα της
θάλασσας ‘ως
το βάθος του
ορίζοντος, σαν
σύνορο, σαν έμμονη
απεραντοσύνη”*

*F. Bravdel,
Η Μεσόγειος*

**Εικόνα 11:Ιαματικές πηγές,
Καλλιθέα Ρόδου**

**Εικόνα 12:Ιαματικές πηγές,
Καλλιθέα Ρόδου**

κίνητρο μέχρι και στον τουρισμό του νησιού της Ρόδου. Χαρακτηριστικές ταινίες είναι το “Δόλωμα” με την Αλίκη Βουγιουκλάκη και το “Τρίγωνο της Ρόδου” με την Αγκάθα Κρίστι, τα “Κανόνια του Ναβαρόνε” και το συρτάκι του “Ζορμπά”. Ακόμη, αξίζει να επισημανθεί η περίπτωση του σκηνοθέτη Θ.Αγγελόπουλου ο οποίος στις ταινίες του παρουσιάζει με έναν ιδιαίτερο τρόπο το ελληνικό τοπίο. Πιο συγκεκριμένα μέσα από το κινηματογραφικό του έργο, επιχειρεί για παράδειγμα να παραμερίσει ή να επισημάνει την ομίχλη, με απώτερο σκοπό να δούμε ή όχι πίσω από αυτή το πραγματικό τοπίο.

Εικόνα 13:Απόσπασμα από ημιτελή ταινία “Η άλλη θάλασσα”, 2012, Θεόδωρος Αγγελολόπουλος

¹³ Π.Τουρνικιώτης,Σημειώσεις μαθήματος Ιστορία και Θεωρία 6, 2006-7

¹⁴ Kenneth Frampton, Μοντέρνα Αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική, Θεμέλιο, τέταρτη έκδοση, Αθήνα, 2007, σ.282

Εικόνα 14:Η ακτογραμμή της πόλης των Χανίων

2.3.Όριο – αιγιαλός- ζητήματα δόμησης

Με μια πρώτη ανάγνωση της θάλασσας, διακρίνονται λίγα στοιχεία τα οποία την συνθέτουν δίνοντας μια αίσθηση καθαρότητας, μία καθαρότητα η οποία θα μπορούσε να θυμίζει αυτή της μουσικής στις τέχνες. Η μουσική κατά τον Robert Greenberg λόγω της αφηρημένης φύσης χαρακτηρίζεται από καθαρότητα, γιατί δε μπορεί να επικοινωνήσει κάτι άλλο πέρα από αισθητικές συγκινήσεις /συναισθήματα τα οποία μπορεί κανείς να συλλάβει μέσα από τις αισθήσεις από όπου φτάνει στη συνείδηση.¹⁵ Το υγρό στοιχείο της θάλασσας πάλλεται από τον αέρα, αλλά διατηρεί μια χρωματική ομοιομορφία. Έτσι αποτελεί ένα μόνιμο φόντο στον αιγιαλό, και ταυτόχρονα συγκροτεί και ένα καθορισμένο οπτικό και απτό όριο. Το όριο ξηράς – θάλασσας και θάλασσας -ουρανού. Ο Heidegger αναφέρει χαρακτηριστικά:

*“Το όριο δεν είναι εκεί όπου κάτι τελειώνει αλλά, όπως το αντιλήφθηκαν οι Έλληνες, το όριο είναι εκεί όπου κάτι αρχίζει την παρουσία του”. Τα σύνορα ή όρια ενός κτισμένου χώρου είναι γνωστά ως πάτωμα, τοίχος και οροφή. Τα όρια ενός τοπίου είναι δομικά παρόμοια και αποτελούνται από το έδαφος, τον ορίζοντα και τον ουρανό.*¹⁶

Κατά συνέπεια, είναι σαφές πως ο χώρος του αιγιαλού ως όριο αποτελεί σημείο όπου τοποθετούνται, συζητούν και σχεδιάζουν οι άνθρωποι με ποικίλους τρόπους στο πέρασμα των χρόνων καθότι αποτελεί σημείο ενδιαφέροντος. Η γοητεία του υγρού στοιχείου ως έκταση και ως όριο, λειτούργησε ως αφετηρία προβληματισμού για την αρχιτεκτονική που διαμορφώνεται επάνω στην οριακή ζώνη του αιγιαλού. Αυτή τη φορά η αρχιτεκτονική έρχεται και γίνεται όριο φύσης –ανθρώπινης επέμβασης και αστικού– φυσικού τοπίου. Σαφώς είναι πρόκειται λοιπόν για ένα δύσκολο, και κατά συνέπεια ενδιαφέρον εγχείρημα, καθώς αποτελεί σχεδιασμό του ορίου πάνω στο όριο, επί της ζώνης που ονομάζουμε αιγιαλό.

Σε αυτό το σημείο θέτονται ορισμένα ερωτήματα όπως: Τι είναι τελικά ο αιγιαλός,τι είναι παραλία και ποια η σχέση μεταξύ αυτών των δύο εννοιών σύμφωνα με τους ορισμούς που δίνει η ελληνική νομοθεσία;

15 Θέμις Βελένη, Εικαστικές τέχνες και μουσική (τέλη 19ου και 20ος αιώνας). Συναισθηματικοί πειραματισμοί και οπτικοακουστικές εφαρμογές στην τέχνη του 20ου αιώνα. Από τη συναισθησία στην πολυαισθητηριακή συνέργεια, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2011 σ.

16 Norberg - Schulz Christian, ‘Genius Loci: Το πνεύμα του τόπου’, ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σ.16

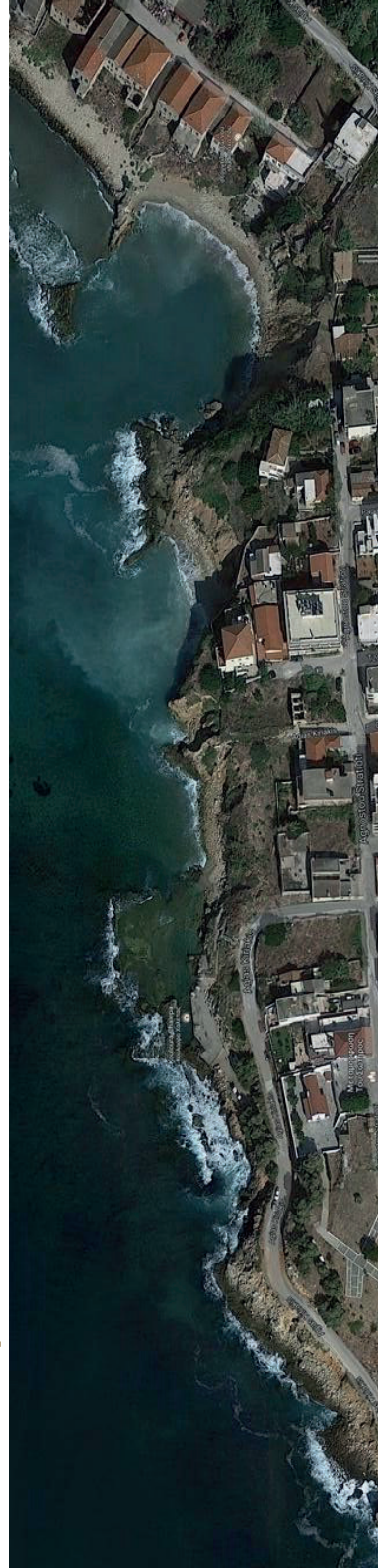
«Αιγιαλός» είναι η ζώνη της ξηράς, που βρέχεται από τη θάλασσα από τις μεγαλύτερες και συνήθεις αναβάσεις των κυμάτων της.¹⁷ Για τον καθορισμό της ζώνης του αιγιαλού λαμβάνεται υπόψη η μορφολογία, η ποιοτική σύσταση και το ανάγλυφο της ξηράς (αμμώδης ή βραχώδης ακτή με ήπιες ή απότομες κλίσεις), η μορφολογία και η βαθυμετρία του θαλάσσιου πυθμένα (αμμώδης, πετρώδης ή βραχώδης θαλάσσιος πυθμένας με ήπια ή απότομη κλίση), οι ανεμολογικές συνθήκες, ο κυματισμός, ο οποίος επηρεάζει την παράκτια ζώνη κ.α.

«Παραλία» είναι η ζώνη ξηράς που προστίθεται στον αιγιαλό, καθορίζεται δε σε πλάτος μέχρι και πενήντα (50) μέτρα από την οριογραμμή του αιγιαλού, προς εξυπηρέτηση της επικοινωνίας της ξηράς με τη θάλασσα και αντίστροφα.¹⁸

17 Ν. 2971/19-12-01 (ΦΕΚ Α 285) : Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις

18 Ν. 2971/19-12-01 (ΦΕΚ Α 285) : Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις

Εικόνα 15: Η ακτογραμμή της Χαλέπας στην πόλη των Χανίων

Γίνεται πλέον σαφές ότι μιλάμε για μια ζώνη, της οποίας τα όρια μεταβάλλονται διαρκώς, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Ποσοτικά μεταβάλλεται το μέγεθος της, δηλαδή διευρύνεται και στενεύει ανάλογα με τις γεωφυσικές μορφολογίες κάθε τόπου ενώ ποιοτικά αλλάζουν οι μορφές, οι υφές και τα φυσικά στοιχεία (βράχος, άμμος, πέτρα, χώμα) από σημείο σε σημείο του εκάστοτε αιγιαλού. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τη ζώνη-όριο πάνω στην οποία τελικά συνυπάρχουν φύση και αστικό τοπίο.

Δραστηριότητες στη ζώνη του αιγιαλού

Οι δραστηριότητες οι οποίες είναι πιθανό να λάβουν χώρα στη ζώνη του αιγιαλού ποικίλουν τόσο όσον αφορά τη χρήση τους όσο και τον τρόπο με τον οποίο αυτές προέκυψαν, γι' αυτό και επιλέγεται να γίνει μία σχετική αναφορά σε αυτές αποδεικνύοντας έτσι την πολυσήμαντη αξία του συγκεκριμένου τόπου. Αρχικά, συχνά συναντώνται προσπάθειες από τις τοπικές κοινότητες οι οποίες οργανώνουν με το δικό τους τρόπο σημεία των παραλιακών ζωνών με ευφάνταστες και δημιουργικές κατασκευές οι οποίες αποσκοπούν συνήθως σε θερινές δραστηριότητες των αντίστοιχων τοπικών κοινωνιών. Παράλληλα, είναι γνωστό πως από αρχαιότατων χρόνων ο αιγιαλός αποτελούσε ένα από τα κατεξοχήν σημεία όπου αναπτύσσονταν ωφελιμιστικές δραστηριότητες που αφορούσαν μεταφορές και εμπόριο. Τέλος, ένα ακόμα ενδιαφέρον φαινόμενο το οποίο παρατηρείται είναι αυτό κατά το οποίο ο αιγιαλός αποτελεί τον τόπο όπου λαμβάνουν χώρα τελετές λόγω των ποικίλων νοημάτων που φέρει το στοιχείο.

Τοπικές δραστηριότητες

Στον ελληνικό χώρο, στην Κρήτη εντοπίζεται ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στην πόλη των Χανίων και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή της Χαλέπας. Πρόκειται για τα Ταμπακαριά, ένα σημείο της πόλης στο οποίο διακρίνονται χαρακτηριστικά μιας "οριακής" περιοχής. Οι ποικίλες διαστάσεις στους άξονες του χώρου και οι ακανόνιστες μορφές του περιβάλλοντος είναι βασικά χαρακτηριστικά των περιοχών αιγιαλού, γι αυτό και εντοπίζονται στην περιοχή των Ταμπακαριών.

Οι τοπιακές ενότητες των αιγιαλών, είναι περιοχές οι οποίες οι αρχιτέκτονες οφείλουν να αναλύουν και να συνθέτουν με μεγάλη ευαισθησία, προσεγγίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερες από τις διαφορετικές ποιότητες και δυναμικές του τοπίου. Οι επεμβάσεις σε τοπία αιγιαλού, αποτελούν ιδιαίτερες περιπτώσεις καθώς διαπραγματεύονται καταστάσεις ανάμεσα σε αυτή την οριακή θέση μεταξύ θάλασσας και ξηράς. Ακόμη, αξίζει να τονιστεί πως είναι συχνό φαινόμενο να εμφανίζεται πληθώρα δραστηριοτήτων σε αυτά τα σημεία, οι οποίες λαμβάνουν χώρα λόγω της

Εικόνα 16: Porto Moniz, φυσικές πισίνες στην Ισπανία

Εικόνα 17: Περιοχή “κουλούρας” στη Χαλέπα Χανίων

οικειοποίησης του χώρου από τους κατοίκους χωρίς αυτός να έχει υποστεί κάποια σχεδίαση.

Ένα αντίστοιχο παράδειγμα εκτός Ελλάδος είναι οι φυσικές πισίνες του Porto Moniz, στη Μαδέρα, μία ομάδα νησιών στον Ατλαντικό ωκεανό που ανήκει στην Πορτογαλία και εντοπίζονται πισίνες με θαλασσινό νερό, οι οποίες σχηματίζονται από ηφαιστειακά πετρώματα. Οι βραχώδεις σχηματισμοί δημιουργούν κοιλότητες οι οποίες μοιάζουν με “φυσικές” πισίνες. Συμπληρωματικά με τις «φυσικές» πισίνες σχεδιάστηκαν επιμέρους χώροι στάθμευσης, αποδυτήρια, αναψυκτήριο, χώρος πρώτων βοηθειών και παιδική χαρά. Πριν την επέμβαση η κολύμβηση σε αυτό το μέρος ήταν επικίνδυνη λόγω των απότομων βράχων κυρίως όσον αφορά στο κομμάτι της πρόσβασης στη θάλασσα. Έτσι, δόθηκε έμφαση στο σχεδιασμό χώρων στάσης - κίνησης προκειμένου να αποτελέσει έναν ασφαλή χώρο, τόσο εκτόνωσης, όσο και πρόσβασης στη θάλασσα για τους χρήστες.

Οι πισίνες οριοθετούνται από τοιχία οπλισμένου σκυροδέματος, τα οποία λειτουργούν και ως κυματοθραύστες. Ακόμη, πάνω σε αυτά ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα ενός ασφαλούς περιπάτου, σχεδόν στο ίδιο επίπεδο με τη θάλασσα, με θέα στον Ατλαντικό ωκεανό. Επιπλέον, σημειώνονται με λευκό χρώμα τα σημεία πριν ο λουόμενος εισέλθει στο υδάτινο στοιχείο, προκειμένου να είναι διακριτά τα όρια στεριάς και θάλασσας. Πρόκειται για μια επέμβαση η οποία ενσωματώνεται στο τοπίο με την γεωμετρία των νέων διαδρομών, δίνοντας την εντύπωση ότι το τοπίο είναι ανέγγιχτο. Η υφή του βράχου στο συγκεκριμένο τοπίο είναι αυτό που κυριαρχεί δίνοντας ταυτόχρονα την ευκαιρία στους λουόμενους να οικειοποιηθούν το σημείο αυτό χωρίς τους παλαιότερους κινδύνους σχετικά με την πρόσβαση στη θάλασσα. Οι χώροι στάσης που σχεδιάστηκαν “αγκαλιάζουν” τους βραχώδεις σχηματισμούς και είναι διακριτοί από το έντονο λευκό χρώμα που έχει επιλεγεί να τους επισημαίνει.

Εικόνα 18: Αεροφωτογραφία του ανακτόρου των Μαλίων στην Κρήτη

Εικόνα 19: Μινωική συνοικία στον Κομμό, σχέση με την θάλασσα

Ωφελιμιστικές δραστηριότητες

Μέσα στο όριο του αιγιαλού, που αποτελεί έναν χώρο της φύσης λαμβάνει χώρα, όπως προαναφέρθηκε και άλλη μία δραστηριότητα υψίστης σημασίας, αυτή των λιμανιών με σκοπό το εμπόριο τα οποία αποτελούσαν και αποτελούν συνδυαστικά σημεία για την οικονομία των κρατών. Επιπροσθέτως, τα λιμάνια από πάντα λειτουργούσαν και ως χώροι εργασίας των τεχνιτών που απασχολούνταν με την κατασκευή και συντήρηση των πλοίων. Οι χώροι αυτοί όπως τα νεώρια είναι κατασκευές που προκαλούν τον θαυμασμό τόσο λόγω της κλίμακας τους όσο και της αρχιτεκτονικής τους.

Από την αρχαιότητα παρατηρείται έντονη εμπορική δραστηριότητα στην Ανατολική Μεσόγειο και συγκεκριμένα στο λιμάνι του Κομμού, επίνειο της Φαιστού όπου βρίσκεται κοντά στα Μάταλα του Ηρακλείου Κρήτης και αποτελούσε σημαντικό μινωικό λιμάνι κατά την Πρώιμη και την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Είναι κατανοητό πως λόγω της γεωγραφικής θέσης του αποτελούσε κόμβο τεράστιας σημασίας. Ακόμη, το ανάκτορο των Μαλίων αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα που φανερώνει το πόσο σημαντική ήταν η απόσταση από τη θάλασσα σχετικά με την επιλογή τοποθεσίας του ανακτόρου. Η επιλογή αυτή αφορούσε στο γεγονός ότι η θέση έερα από την επαφή με την ενδοχώρα διευκόλυνε και από την άλλη τις εμπορικές δραστηριότητες στη θάλασσα.

Μεγάλης σημασίας η οποία και ενισχύει το παραπάνω σκεπτικό, αναφορικά με την αξία του υδάτινου στοιχείου και τη σχέση του αιγιαλού με τα λιμάνια, είναι η τοιχογραφία σε οικία στο ακρωτήρι της Θήρας. Το έργο αυτό θεωρήθηκε ως ο πρώτος Άτλας της Ευρώπης, αφού περιγράφονται διαφορετικές πόλεις και τοπία που πιθανώς αποτέλεσαν εμπορικούς σταθμούς των ταξιδιωτών κατά την Εποχή του Χαλκού. Η τοιχογραφία βρίσκεται στη Δυτική οικία του Ακρωτηρίου όπου έχει έκταση περίπου 12 μέτρα και εκτείνεται σε όλες τις πλευρές του δωματίου. Αναφέρεται πιθανώς σε κάποιο ιστορικό γεγονός ή εκστρατεία, σε ενδεχόμενες ναυτικές δραστηριότητες του ιδιοκτήτη, ή ακόμη σε κάποια ναυτική εορτή. Υπάρχουν σκηνές ναυμαχίας σε όλη τη ζωφόρο ειδικότερα όμως στη Νηοπομπή διακρίνουμε επτά μεγάλα ιστιοφόρα πλοία και επτά μικρότερα που ξεκινούν από μια πόλη αριστερά για να καταλήξουν σε άλλη πόλη δεξιά (ίσως το ίδιο το Ακρωτήρι).

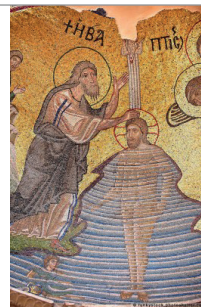
Όσον αφορά λοιπόν το λιμάνι, πρόκειται για ένα όριο, μη γραμμικό, το οποίο ο άνθρωπος οργανώνει με διαφορετικούς τρόπους για ξεχωριστές ανάγκες. Το λιμάνι ως κατασκευή στο τοπίο του αιγιαλού καταλαμβάνει ποικίλα μεγέθη αναλόγως των αναγκών που θα χρειαστεί να εξυπηρετήσει.

Εικόνα 20:Επιτάφιος στην Τήνο

Εικόνα 21:Θεοφάνεια, Χαλέπα Χανίων

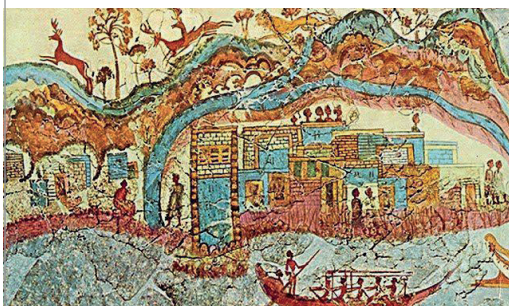
Εικόνα 22:Βάπτιση, ψηφιδωτό Νέας Μονής Χίου

Εικόνα 23:Τελετή καύσης νεκρών, Βαρανάσι, Ινδία

Εικόνα 24:Ινδουιστική γιορτή Κουμπ Μελά, ποταμός Γάγγη, Ινδία

Εικόνα 25:Λεπτομέρεια από τοιχογραφία της δυτικής οικίας στο ακρωτήριο της Θήρας (Σαντορίνη)

Εικόνα 26:Ο τάφος του Δύτη (480-470π.Χ), Parco Archeologico di Paestum

Τελετουργικές δραστηριότητες

Μία ακόμα δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στον αιγιαλό και παρουσιάζει συνθετικό και κοινωνικό ενδιαφέρον είναι αυτή των τελετών οι οποίες σχετίζονται με τη θάλασσα ως σύμβολο εξαγνισμού και με άλλες συμβολικές προεκτάσεις. Παρατηρείται λοιπόν πως οι άνθρωποι αναπτύσσουν σχέση με τον αιγιαλό αντλώντας αφορμές από το Θείο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Χριστιανική εορτή των Θεοφανείων, δηλαδή ο «αγιασμός των υδάτων» με την κατάδυση του Σταυρού κατά μίμηση της Βάπτισης του Θεανθρώπου. Ο εν λόγω Αγιασμός έχει και την έννοια του καθαρισμού, του εξαγνισμού των ανθρώπων καθώς και της απαλλαγής του από την επήρεια των δαιμονίων.

Το μοναστηριακό συγκρότημα της Νέας Μονής, αποτελεί το επιφανέστερο μνημείο των Βυζαντινών χρόνων στη Χίο και ανήκει στα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς διαθέτοντας τα σημαντικότερα ψηφιδωτά στον ελληνικό χώρο κατά τον Μεσαίωνα. Η καλύτερα σωζόμενη παράσταση είναι η «Βάπτιση». Χαρακτηριστικά στην αναπαράσταση της Βάπτισης παρατηρούνται πολύχρωμα φυτά με άνθη στο έδαφος, διαμορφώνοντας σε συνδυασμό με τον ποταμό που τελείται το μυστήριο ένα αντίστοιχο τοπίο.

Παρομοίως και σε δοξασίες άλλων θρησκευτικών συστημάτων παρατηρείται η ένωση με το Θείο μέσω του νερού. Η ινδουιστική εορτή Κουμπ Μελά αποτελεί το σημαντικότερο θρησκευτικό φεστιβάλ των Ινδουιστών. Στο πλαίσιο της ιεροτελεστίας αυτής οι πιστοί εισέρχονται στο νερό για να εξαγνιστούν και να συγχωρεθούν οι αμαρτίες τους. Αντίστοιχα, στο Βαρανάσι, θρησκευτική πρωτεύουσα της Ινδίας, όπου τη διασχίζει ο ιερός ποταμός Γάγγης τελούνται θρησκευτικές δραστηριότητες που αφορούν το νερό. Στις όχθες του ποταμού γίνεται καύση των νεκρών, μια τελετουργία που προσελκύει πιστούς από όλη την Ινδία, με συμβολικά στοιχεία τα οποία σχετίζονται με την ιερότητα του ποταμού.

Τέλος, ακόμα και από αρχαιολογικά ευρήματα αντιλαμβανόμαστε την αξία της θάλασσας μέσα από σωζόμενες παραστάσεις. Οι απεικονίσεις αυτές μαρτυρούν ότι ο άνθρωπος της Μεσογείου ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με αυτή, για λόγους που σχετίζονται με την αναζήτηση τροφής, την ταχύτητα των μετακινήσεων, τις εμπορικές καθώς και αναρίθμητες άλλες δραστηριότητες ωφελιμιστικού χαρακτήρα. Η θάλασσα αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και στοχασμού σε πολλούς πολιτισμούς, καθώς αυτό που αντιλαμβανόμαστε εμείς είναι η επιφάνεια της, μια «επιδερμίδα» που στην ουσία αποτελεί αντικατοπτρισμό. Η μυστηριώδης ουσία της θάλασσας συνδέεται με το άγνωστο και το μυθικό και πρωταγωνιστεί στις κοσμογονίες πολλών θρησκειών,

φέροντας πολλαπλά νοήματα.

Ακόμα μία τοιχογραφία στην οποία εντοπίζεται το στοιχείο του νερού να κατέχει πρωταγωνιστικά συμβολικό ρόλο είναι εκείνη όπου αναπαριστά ένα νεαρό γυμνό αγόρι να βουτά στην θάλασσα. Βρίσκεται στην οροφή ενός τάφου ο οποίος βρέθηκε από τον Ιταλό αρχαιολόγο Mario Napolì το 1968, κατά τη διάρκεια της ανασκαφής, σε μια μικρή νεκρόπολη (του 5ου-6ου αιώνας π.Χ) περίπου 1,5 χλμ. νότια της ελληνικής πόλης της Ποσειδωνίας (Paestum) στην Μεγάλη Ελλάδα (Magna Graecia), τη σημερινή νότια Ιταλία. Ουσιαστικά μεταδίδει ένα μεταφυσικό μήνυμα μέσω των εικαστικών, καθώς πιστεύεται και σχολιάζεται πως με την κίνηση αυτή του δύτη και την κατάδυσή του στη θάλασσα, συμβολίζεται το πέρασμα από ετούτο τον κόσμο στο θάνατο. Πρόκειται δηλαδή για συμβολική αναπαράσταση της στιγμής του θανάτου, όταν η ψυχή βουτάει από τη ζωή στη θάλασσα της αιωνιότητας.

Ιστορική καταγραφή της έννοιας του τοπίου

Καταλυτικής σημασίας προσεγγίσεις αναφορικά με το τοπίο, έλαβαν χώρα στα τέλη του 17ου αιώνα στον Δυτικό κόσμο. Κατ’ αυτόν τον αιώνα, ως μια εποχή των απολυταρχικών ηγεμονιών, τα υπερμεγέθη chateau μπαρόκ τεχνοτροπίας με τους απέραντους κήπους αποτελούσαν σύμβολα ισχύος. Ο άνθρωπος αποτελούσε πλέον δυναμικό μέλος του σύμπαντος και η ισχυρή παρέμβαση στην Φύση, ήταν φυσικό απότοκο της έκφρασης εξουσίας. Διαμορφώνονταν λοιπόν μια εμπειρία ελέγχου, αφού η ισχύς του ανθρώπου δηλώνονταν και μέσα από την αρχιτεκτονική.

Από τα τέλη του 18ου αιώνα, με την μετάβαση στον ρομαντισμό, η διάθεση κυριαρχίας στην Φύση άλλαξε τρόπο έκφρασης. Πιο συγκεκριμένα, έγινε περισσότερο ελεύθερη και εμπειρική η προσέγγιση του τοπίου η οποία άρχισε να στρέφει προοδευτικά το ενδιαφέρον στην ιδιαίτερη υπόσταση του τόπου που υπερβαίνει το ανθρώπινο πνεύμα, προτείνοντας μια δική του ιδιαίτερη φυσιογνωμία.¹⁹

Με το πέρας του Β’ παγκόσμιου πολέμου, οι τόποι υπέστησαν μερικές από τις πιο ριζικές αλλαγές στην ιστορία του κόσμου. Οι κόμβοι, οι διαδρομές και οι συνοικίες έχασαν την ταυτότητα τους και η πόλη ως σύνολο την εικόνα της.²⁰ Σήμερα, ο χαρακτήρας του περιβάλλοντος συχνά διακρίνεται από μονοτονία και αδιάσπαρτες μονάδες όπου λόγω της απώλειας της παραδοσιακής αστικής δομής το τοπίο χάνει το νόημα του και οδηγούμαστε σε μία «απώλεια» του τόπου. Όπως υποστηρίζει ο Schulz,

¹⁹ Μωραΐτης Κωνσταντίνος, ‘Το τοπίο, πολιτιστικός προσδιορισμός του τόπου’, Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα, 2012, σσ.343-45

²⁰ Norberg – SchulzChristian, ‘GeniusLoci: Το πνεύμα του τόπου’, ΕΜΠ, Αθήνα 2008, σ.205-207

τα σύγχρονα κτίρια δεν σχετίζονται με το τοπίο, και ο άνθρωπος δεν σχετίζεται με τον τόπο. Ο Schulz, στο βιβλίο του που γράφτηκε στα τέλη της δεκαετίας του ’70, δίνει μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την απώλεια του τόπου στο μοντέρνο κίνημα εξαιτίας μιας ανεπαρκούς κατανόησης της έννοιας του τοπίου, υποστηρίζοντας όμως παράλληλα ότι στα πλαίσια του, αναδύθηκε μια γενιά αρχιτεκτόνων, οι οποίοι επιστρέφουν στον τόπο και σε μια πιο ευαίσθητη ανάγνωση του.

Παράδειγμα σχεδίασης στο τοπίο εκείνης της εποχής είναι η γλυπτική εγκατάσταση Peine del Viento (η χτένα του ανέμου) , μια σύνθεση τριών γλυπτών του Βάσκου γλύπτη Eduardo Chillida η οποία βρίσκεται στο τέλος της παραλίας Ondarreta, στο Σαν Σεμπαστιάν. Η μελέτη ξεκίνησε το 1966 και η υλοποίηση τελείωσε το 1977. Η επιλογή της θέσης τους έγινε σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα LuisPeñaGanchegui, ο οποίος είχε αναλάβει το σχεδιασμό της παραθαλάσσιας πλατείας. Κάθε γλυπτό είναι πακτωμένο σε δυο σημεία πάνω στα βράχια. Η αρχική ιδέα ήταν η τοποθέτηση μόλις ενός γλυπτού πάνω στον κεντρικό βράχο, αλλά σύντομα ο Chillida συνειδητοποίησε ότι αυτό επρόκειτο να τραβήξει όλη την προσοχή, το οποίο ήταν αντίθετο με την αρχική πρόθεση η οποία ήθελε τα γλυπτά ως ένα μέσο ανάδειξης του χώρου γύρω από

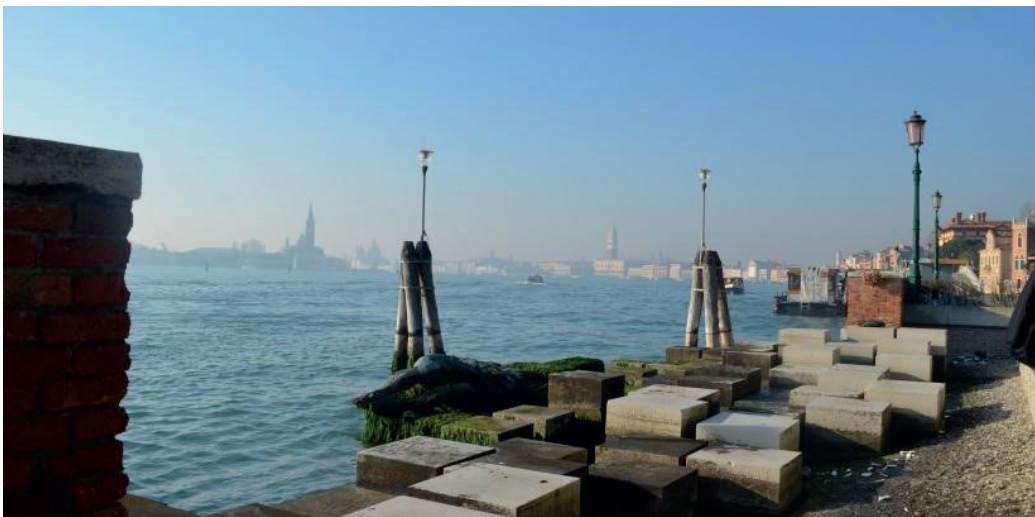

Εικόνα 27:Γλυπτική εγκατάσταση Peine Del Viento, Eduardo Chillida, San Sebastian

αυτά.

Στην πορεία κατά τη διάρκεια του μοντέρνου κινήματος η κοινωνία στρέφεται σε έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής όπου ο αθλητισμός και η επαφή με την ύπαιθρο αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας. Βασικός λόγος προς αυτόν τον διαφορετικό τρόπο σκέψης και εφεύρεσης του ελεύθερου χρόνου ήταν η ανάγκη της εποχής για αύξηση της παραγωγικότητας. Από κοινωνική και ιατρική σκοπιά η επαφή με τη φύση και η άθληση βοηθούσαν προς αυτή την κατεύθυνση.

Σήμερα, οι σύγχρονοι αρχιτέκτονες εμφανίζουν πληθώρα εναλλακτικών τρόπων διαχείρισης του αιγιαλού αναλόγως με τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τόσο του τόπου όσο και των εργαλείων που εκφράζουν τον κάθε αρχιτέκτονα. Χαρακτηριστικό σύγχρονο παράδειγμα το οποίο σχετίζεται με το τοπίο αποτελεί το έργο του Carlo Scarpa, το monumento alla Partigiana στη Βενετία. Πρόκειται για μια επέμβαση του αρχιτέκτονα η οποία αναδεικνύει το άγαλμα μιας Παρτιζάνας γυναίκας το οποίο έρχεται σε άμεση επαφή με τη θάλασσα. Συγκεκριμένα, ο αρχιτέκτονας δημιούργησε μια βάση σε χαμηλότερο σημείο από τον παρατηρητή για μια αυθόρμητη εντόπιση του έργου. Παράλληλα, το έργο πλαισιώνεται από μια σύνθεση κυβικών όγκων από σκυρόδεμα, όπου ο περαστικός μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ως ενδιάμεσα βήματα προκειμένου να εισέλθει στην περιοχή του μνημείου και να συνδιαλαγεί με το ευρύτερο τοπίο αλλά και το μνημείο.

Εικόνα 30: Monumento alla Partigiana, Carlo Scarpa, Βενετία

3.Παραδείγματα

3.1 Κριτήρια επιλογής

Σκόπιμα επιλέχθηκαν παραδείγματα επεμβάσεων από διαφορετικά μήκη και πλάτη της γης με διαφορετική γεωμορφολογία, κουλτούρα και κλιματολογικές συνθήκες τα οποία παρουσιάζουν διαφορετικούς συσχετισμούς με το τοπίο. Στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια ανάλυσης και καταγραφής αυτών προκειμένου να φτάσουμε στην κατανόηση και αξιολόγηση τους και τελικά την έγκυρη εξαγωγή συμπερασμάτων.

Εικόνα 31:Χάρτης θέσης επιλεγμένων παραδειγμάτων

Έργο	Αρχιτέκτονας	Τοποθεσία	Ημερομηνία
Leca Swimming Pools	A. Siza	Palmeira / Πορτογαλία	1961 - 1966
Bondi to Bronte	Aspect Studios	Sydney / Αυστραλία	2010 (ολοκληρώθηκε)
Bathing Area - Forum	Beth Gali	Parc del forum Barcelona / Ισπανία	2000 - 2004
Salinas Swimming Pools	Global Architectura Paisagista	Madera / Πορτογαλία	2003 - 2006
Tel Aviv Port Public Space	Mayslits Kassif Architects	Tel Aviv / Ισραήλ	2008 {ολοκληρώθηκε}
Harbog Bath	JDS Urban Agency & CREO Arkitekten A/S	Faborg / Δανία	2011 - 2014

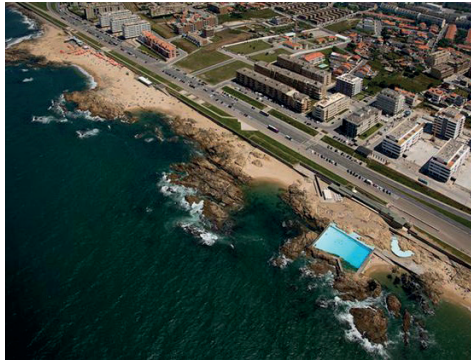
Εικόνα 32:Πίνακας επιλεγμένων παραδειγμάτων προς ανάλυση

Εικόνα 33: Leca Swimming Pool,
Alvaro Siza

3.2 Ανάλυση

Leca Swimming Pool Álvaro Siza

Εικόνα 34:Leca Swimming Pool, άποψη από ψηλά - ακτογραμμή

Εικόνα 35:Leca Swimming Pool, άποψη από ψηλά - χώρος της πισίνας

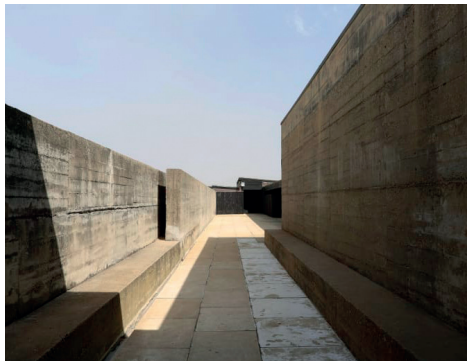
Εικόνα 36:Leca Swimming Pool, ράμπες μικρής κλίσης

Εικόνα 37:Leca Swimming Pool, καταβάσεις στα βράχια

Εικόνα 38:Leca Swimming Pool, διαδρομές μεταξύ των βράχων

Εικόνα 39:Leca Swimming Pool, στοιχείο του σκυροδέματος

Οι παράκτιες πισίνες στο Leça de Palmeira της Πορτογαλίας αποτελούν ένα από τα πιο ενδιαφέροντα παραδείγματα δεξαμενών κολύμβησης και διαδρομής στη ζώνη του αιγιαλού. Πρόκειται για μια επέμβαση στο φυσικό τοπίο κατά μήκος της θάλασσας, του Πορτογάλου αρχιτέκτονα Alvaro Siza η οποία πραγματοποιήθηκε το διάστημα 1961-1966. Ο Siza κλήθηκε να επανασχεδιάσει σε αυτό το τοπίο δημόσια λουτρά των οποίων οι υποστηρικτικοί χώροι θα περιλάμβαναν αποδυτήρια, αναψυκτήριο και δύο δεξαμενές κολύμβησης, μια για ενήλικες και μια κατάλληλη για παιδιά. Η περιοχή επέμβασης αποτελεί ένα «άγριο» τοπίο λόγω των βράχων και σε αυτό το ανάγλυφο ο αρχιτέκτονας κλήθηκε να σχεδιάσει τις πισίνες. Η ανάγκη της περιοχής για εκτόνωση των κατοίκων στην θάλασσα ήταν μεγάλη, καθώς οι φυσικές παραλίες που βρίσκονται εκατέρωθεν δεν ήταν επαρκείς σε έκταση προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες από τους αντίστοιχους πληθυσμούς. Η συγκεκριμένη επέμβαση από το 2011 έχει χαρακτηριστεί ως Εθνικό Μνημείο της Πορτογαλίας.

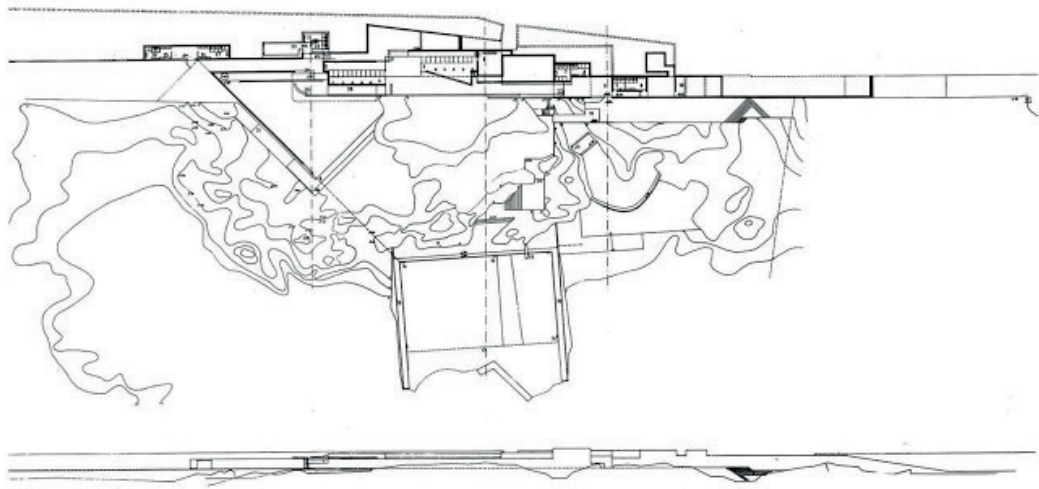
Πρόκειται για ένα από τα πιο αναγνωρισμένα έργα του, αποτελώντας μία σύνθεση στο παραθαλάσσιο τοπίο η οποία δεν επισκιάζει τον τόπο στον οποίο εντάσσεται, καθώς ο αρχιτέκτονας συνδιαλέγεται με το ανάγλυφο με σεβασμό για τους βραχώδεις σχηματισμούς. Παρότι είναι διακριτά τα όρια της επέμβασης με το τοπίο, το τελευταίο διατηρεί τον πρωταγωνιστικό του ρόλο.

Η είσοδος γίνεται μέσω μιας κατάβασης, από μια ράμπα μικρής κλίσης, με τοίχους από σκυρόδεμα, οι οποίοι προετοιμάζουν τον επισκέπτη για τον ωκεανό μόνο όσον αφορά στην αίσθηση της ακοής, αφού δεν μπορεί σε πρώτο επίπεδο να δει τη θάλασσα. Καθώς ο επισκέπτης διασχίζει το διάδρομο, περνάει από τα αποδυτήρια και τα ντους. Ο χώρος των αποδυτηρίων, του αναψυκτηρίου και κάποιοι άλλοι βοηθητικοί χώροι βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με το δρόμο και εξελίσσονται σε έναν γραμμικό άξονα με αυστηρή γεωμετρία. Οι τοίχοι από ανεπίχριστο σκυρόδεμα αποκρύπτουν ως αυστηροί όγκοι τις διόδους κυκλοφορίας και τη φυγή προς στον ωκεανό. Οι πισίνες που σχεδιάστηκαν στο πλαίσιο της σύνθεσης συνδυάζονται με τις φυσικές πισίνες-παραλίες που συναντώνται κατά μήκος της ακτής και αναδεικνύουν έτσι το βραχώδες τοπίο.

Ο χώρος της παιδικής πισίνας συνδέεται από τη μία πλευρά με ένα καμπύλο τοίχο από σκυρόδεμα, και από την άλλη με μια γέφυρα και μεγάλους βράχους ενώ ταυτόχρονα, η πισίνα των ενηλίκων φαίνεται να είναι κομμάτι της θάλασσας. Τα όρια των πισινών οργανώνονται και καθορίζονται από χαμηλά τοιχώματα σκυροδέματος και φυσικούς σχηματισμούς βράχων. Ακόμη, οι καταβάσεις προς τις πισίνες και τα άκρα αυτών δημιουργούν πολύ μικρές τομές στο τοπίο συντελώντας στη σταδιακή μετάβαση από την άκαμπτη γραμμή των ορίων των νέων σχεδιασμένων τοιχωμάτων προς το φυσικό υγρό στοιχείο της θάλασσας.

Εικόνα 40: Leca Swimming Pool, αποδυτήρια

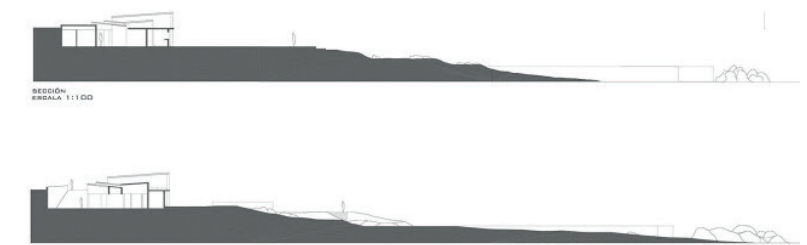

Εικόνα 41: Leca Swimming Pool, γενική κάτοψη συγκροτήματος

Η στάθμη του νερού της πισίνας φαίνεται πάντα να είναι η ίδια με τη θάλασσα, ψευδαίσθηση που συνδέει και εισάγει τη μία μέσα στην άλλη και καθιστά έντονη τη δυναμική του υδάτινου στοιχείου στη συγκεκριμένη επέμβαση. Έτσι, τα όρια μεταξύ φυσικού και τεχνητού πλέκονται το ένα μέσα στο άλλο και τελικά χάνονται δίνοντας την αίσθηση πως ο χώρος δίνει μια συνέχεια, αποτελεί μια ενότητα. Ο Siza είχε χαρακτηριστικά αναφέρει σε μια συνέντευξη του στον Bauwelt, *“Εγώ θέλω να διαχωρίσω τι είναι η κατασκευή και τι η φύση. Γ’ αυτό η αρχιτεκτονική μου είναι πολύ γεωμετρική, ένα διαφορετικό πράγμα.”*²¹, δείχνοντας πως η λογική που ακολουθεί για να σχεδιάσει το χώρο σε μία ζώνη αιγιαλού επιτυγχάνει μέσα από το διαχωρισμό κατασκευής και φύσης, τελικά να τα ενώσει. Η επέμβαση του Siza, μοιάζει να προϋπήρχε στο τοπίο, παρότι είναι διακριτή η επέμβαση του. Ο αρχιτέκτονας δεν προσπάθησε να μιμηθεί τους βραχώδεις σχηματισμούς, αλλά δημιούργησε ακριβώς το αντίθετο διαμέσου μιας αυστηρής γεωμετρίας. Ουσιαστικά, βρήκε ένα τρόπο να αναδείξει το τοπίο χωρίς όμως να μιμηθεί τις μορφές του.

Για την συγκεκριμένη επέμβαση επιλέχθηκαν υλικά όπως το σκυρόδεμα, το οποίο περιπλέχθηκε με τα υφιστάμενα φυσικά υλικά όπως η άμμος και τα βράχια. Οι καθαρές φόρμες που χρησιμοποιεί στα στοιχεία σκυροδέματος, έρχονται σε αντίθεση με τους βραχώδεις σχηματισμούς, την άμμο και το υδάτινο στοιχείο και επιτυγχάνεται τελικά να συνυπάρξουν αρμονικά.

Μέσα από αυτό το έργο παράκτιας αρχιτεκτονικής, ο επισκέπτης μπορεί να βιώσει την εμπειρία του παραθαλάσσιου τοπίου, με όλες του τις δυναμικές. Γίνεται αντιληπτό πως ο Siza, στήνει μέσω της επέμβασης του δυνατότητες εξερεύνησης του μεταβαλλόμενου τοπίου από το αμμώδες στο βραχώδες και αφήνει τον επισκέπτη να ανακαλύψει όλες αυτές τις διαφορετικές ποιότητες, υπό το πρίσμα μιας στατικής επέμβασης η οποία δεν αλλοιώνει αλλά αντιθέτως αφουγκράζεται το τοπίο.

Εικόνα 42: Leca Swimming Pool, τομές του Paseo Marítimo

²¹ Sylvia Tove-Ann Richards, Environment Supports Design: Alvaro Siza and Wellesley College, Master of architecture, MIT, 1993

Εικόνα 43: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, Aspect Studios

Bondi to Bronte Coast Walk Extension

Aspect Studios

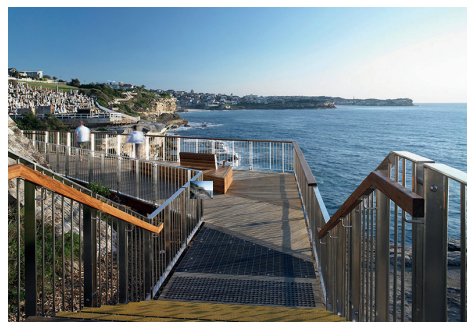
Εικόνα 44: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, διαδρομή στην ακρογραμμή

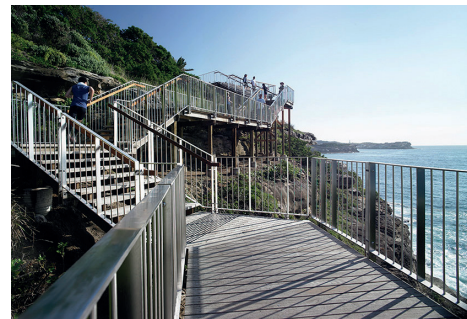
Εικόνα 45: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, σημείο στάσης

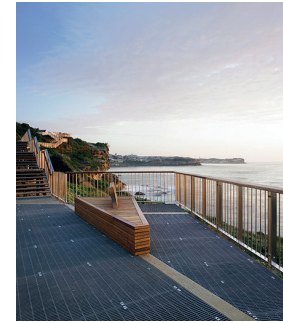
Εικόνα 46: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, κάτοψη ακτογραμμής

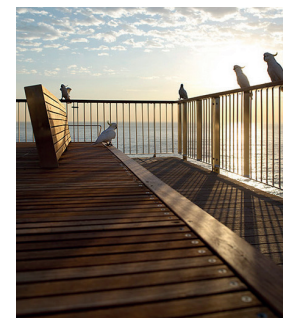
Εικόνα 47: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, πασαρέλα διαδρομής προς σημείο στάσης

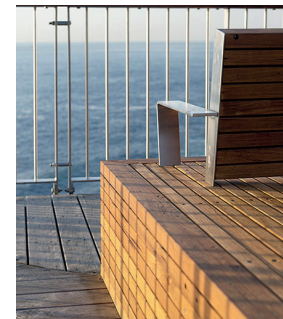
Εικόνα 48: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, πασαρέλα διαδρομής

Εικόνα 49: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, θέα προς ωκεανό

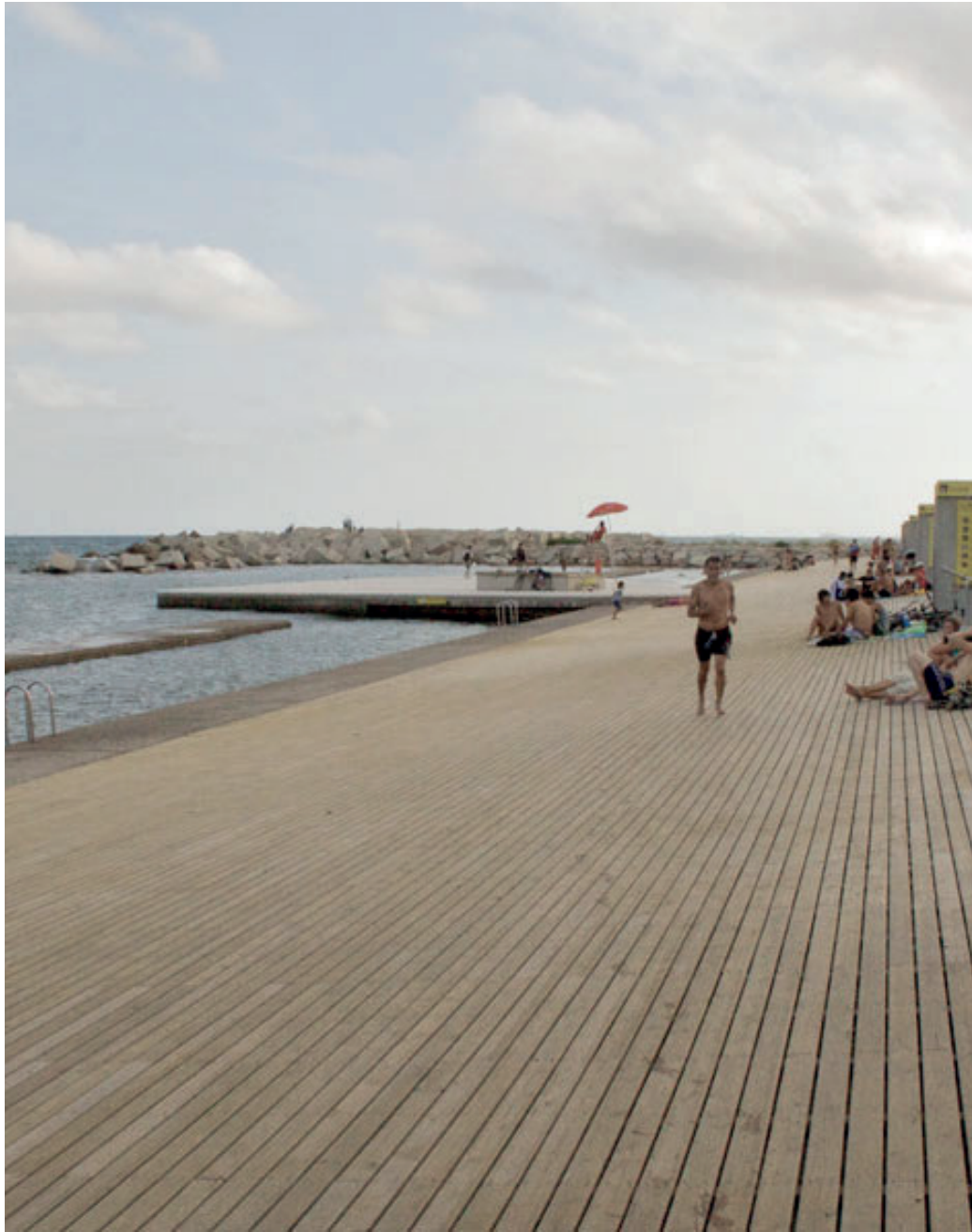
Εικόνα 50: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, λεπτομέρεια σε παγκάκι

Εικόνα 51: Bondi to Bronte Coast Walk Extension, λεπτομέρεια σε παγκάκι

Η διαδρομή Bondi to Bronte, είναι από τα πιο διάσημα μονοπάτια πεζοπορίας στο Σύδνεϋ. Έτσι ζητήθηκε από το αρχιτεκτονικό γραφείο Aspect Studios, να σχεδιάσουν την επέκταση αυτής της διαδρομής στο Calga Reserve & Waverley Cemetery του Σίδνεϋ της Αυστραλίας. Η ανάγκη αυτής της επέκτασης προέκυψε λόγω των τεράστιων φθορών που δέχονταν το βραχύδες μονοπάτι από τις καθημερινές επισκέψεις τουριστών καθώς και από το γεγονός πως ήταν αναγκαίο να συνεχιστεί η υπάρχουσα διαδρομή και να δοθεί μια νέα ευκαιρία στους επισκέπτες για μία πανοραμική θέα στον Νότιο Ειρηνικό Ωκεανό και στους παράκτιους βράχους. Η υλοποίηση του έργου ολοκληρώθηκε το 2010.

Πρόκειται για μια «πασαρέλα – διάδρομο» μήκους 515 μέτρων η οποία αποτελεί μέρος της παράκτιας διαδρομής 9χλμ. από το South Head έως την Μαρουβρα. Οι συνθήκες του έργου λόγω της γεωμορφολογίας ήταν τεχνικά περίπλοκες, απαιτήθηκε αυστηρός γεωτεχνικός σχεδιασμός προκειμένου η νέα κατασκευή να συνυπάρξει με τις βραχώδεις απολήξεις και σε ορισμένα σημεία να διεισδύσει σε αυτές. Ακόμη σημαντική σχεδιαστική παράμετρος ήταν το νεκροταφείο Waverley Cemetery που βρίσκεται σε άμεσο διάλογο με αυτή την επέκταση, και αποτελεί για το Σύδνεϋ ένα από τα πιο αξιοσημείωτα μνημεία. Πρόκειται για έναν υπερυψωμένο πεζόδρομο, ο οποίος δημιουργεί ένα περίπατο κατά μήκος των ανατολικών κορυφών του βράχου. Το μονοπάτι οδηγεί τον επισκέπτη ακριβώς πάνω από τον ωκεανό. Στην επέμβαση, υπάρχουν πέντε σημεία στάσης τα οποία δημιουργούν ευκαιρίες για ξεκούραση με ανεμπόδιση θέα προς τη θάλασσα. Οι πλατφόρμες είναι κατασκευασμένες από ξύλο και μέταλλο.

Εικόνα 52: Bathing Area - Forum
2004, Beth Gali

Bathing Area- Forum 2004(Parc del forum)

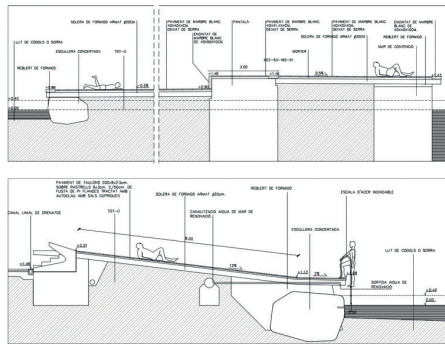
Beth Gali

Εικόνα 53: Bathing Area - Forum 2004, χώρος στάσης

Εικόνα 55: Bathing Area - Forum 2004, πασαρέλα προς θάλασσα

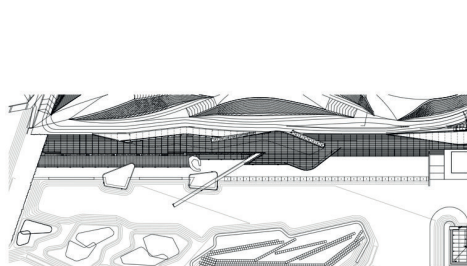
Εικόνα 57: Bathing Area - Forum 2004, λεπτομέρεια ανακλιντρων και διαδρομής

Εικόνα 54: Bathing Area - Forum 2004, ανάκλιτρα

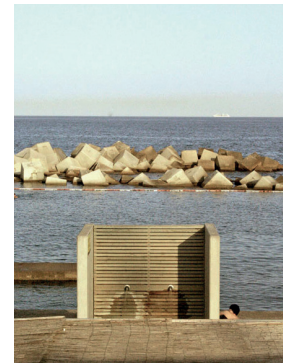
Εικόνα 56: Bathing Area - Forum 2004, χώροι κίνησης και στάσης

Εικόνα 58: Bathing Area - Forum 2004, αξονομετρικό σχέδιο συγκροτήματος διαδρομής

Εικόνα 59: Bathing Area - Forum 2004, Beth Gali

Εικόνα 60: Bathing Area - Forum 2004, χώροι ντους

Εικόνα 61: Bathing Area - Forum 2004, προστασία από κύματα

Το συγκεκριμένο παράδειγμα πρόκειται για μια επέμβαση στην Βαρκελώνη, η οποία δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μία "φυσική" πισίνα. Με την επέμβαση δόθηκε η δυνατότητα στους χρήστες για κολύμβηση σε μια προστατευμένη πλέον θαλάσσια περιοχή η οποία είναι ανοιχτή από τον Μάιο μέχρι τον Σεπτέμβριο. Η αρχιτέκτονας η οποία ανέλαβε το έργο ήταν η BethGalíκαι το έργο πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 2000-2004.

Η περιοχή κολύμβησης δεσμεύει το Esplanade Forum στο Southwest Park μέσω ενός δρόμου εξυπηρέτησης που βρίσκεται σε ύψος 4.00μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας και οδηγεί στους χώρους στάθμευσης και το λιμάνι.Θεωρείται ως μία εναλλακτική λύση έναντι των υπάρχουσων παραλίων της περιοχής, με την ουσιαστική διαφορά που συνίσταται στη δημιουργία μιας οριοθετημένης περιοχής κολύμβησης για μελλοντικές εγκαταστάσεις που σχετίζονται με τη θαλασσοθεραπεία.

Το έργο περιλαμβάνει την κατασκευή μιας σειράς τεχνητών υφάλων μέσα στη θάλασσα για να προστατευτεί η περιοχή από τις καταιγίδες και να δημιουργήσει μια ασφαλή ζώνη για τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα. Η θάλασσα έρχεται κοντά στην διαμόρφωση και οι ζώνες για τις υδάτινες δραστηριότητες αλληλεπιδρούν με αυτές της πορείας και του λιμανιού.

Τα βασικά υλικά που χρησιμοποιήθηκαν στην συγκεκριμένη επέμβαση είναι το σκυρόδεμα και το ξύλο. Δυναμικές φόρμες τσιμέντου χρησιμοποιούνται προκειμένου να οργανωθούν χώροι κίνησης και στάσης. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν χώροι κίνησης σαν διάδρομοι – «πασαρέλα» μέσα στην θάλασσα – "φυσική πισίνα", οι οποίες προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες στους χρήστες. Βασικός χώρος κίνησης ή και στάσης αποτελεί αυτός που είναι ακριβώς μπροστά από την θάλασσα, δηλαδή ο διάδρομος από ξύλινο deck πάνω στον οποίο οι χρήστες μπορούν είτε να κινηθούν είτε να ξαπλώσουν. Πίσω από τον ξύλινο διάδρομο βρίσκονται γραμμικά τοποθετημένοι επιπλέον χώροι στάσης από οπλισμένο σκυρόδεμα οι οποίοι θυμίζουν ανάκλιτρα με τον σχεδιασμό τους. Τα ξύλινα καθίσματα τα οποία έχουν τοποθετηθεί έχουν πλάτη στη θάλασσα και ενδιάμεσα τους παρεμβάλλονται χώροι ντους.

Εικόνα 62: Salinas Swimming Pools,
Global Arquitectura Paisagista

Salinas Swimming Pools Global Arquitectura Paisagista

Εικόνα 63: Salinas Swimming Pools, κίνηση κατά μήκος της ακτογραμμής

Εικόνα 64: Salinas Swimming Pools, χώρος στάσης

Εικόνα 65: Salinas Swimming Pools, δημόσιος κήπος

Εικόνα 66: Salinas Swimming Pools, χώρος πισίνας

Εικόνα 67: Salinas Swimming Pools, διαδρομής και μικρή πισίνα

Η συγκεκριμένη επέμβαση, όπως επισημαίνουν και οι αρχιτέκτονες οι οποίοι την ανέλαβαν από το γραφείο Global Arquitectura Paisagista, σε συνεργασία με τον Πορτογάλο αρχιτέκτονα Paulo David, προέκυψε από την κατανόηση του τοπίου όσον αφορά την πολιτιστική διαδικασία η οποία λαμβάνει χώρα σε αυτό και όχι αποκλειστικά από την κατανόηση της φυσικής του υπόστασης. Το έργο εξελίσσεται στο νησί της Μαδέρα, στην περιοχή Camarade Lobos, το οποίο ανήκει στην Πορτογαλία και χαρακτηρίζεται από έντονους ανέμους, οι οποίοι επηρεάζουν συχνά τη νότια ακτή, δημιουργώντας μια κατάσταση φυσικής αστάθειας στους ηφαιστειακούς βράχους και κατ' επέκταση στις αστικές δομές που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση. Προτείνεται, λοιπόν, μια αναδιοργάνωση του χώρου σε αστικό και τοπιακό επίπεδο, χωρίς να καταφύγουν οι αρχιτέκτονες σε μία επίλυση μίμησης μορφών. Συγκεκριμένα σχεδιάζεται η πορεία του μονοπατιού, πισίνες με θαλασσινό νερό σε άμεση σχέση με την θάλασσα καθώς και υποστηρικτικοί χώροι.

Η επέμβαση ήταν αναγκαία, καθώς δεν υπήρχε ασφαλές μονοπάτι για αυτή την διαδρομή, πόσο μάλλον χώροι στάσης και δυνατότητες δραστηριοτήτων. Το έργο έλαβε χώρα μεταξύ του 2003-2006 και περιελάμβανε πισίνες για ενήλικες και παιδιά, αποδυτήρια και αναψυκτήριο. Η επέμβαση είναι διεθνώς αναγνωρισμένη αφού διακρίθηκε το 2008 στο 5o European Biennial of Landscape Architecture Barcelona και ακόμη με το βραβείο Public Award of the RosaBarba European Prize, την ίδια χρονιά.

Όσον αφορά το σχεδιασμό της σύνθεσης αυτής, δύο κάθετες μεταξύ τους κινήσεις καθορίζουν το έργο. Η πρώτη να εκτείνεται κατά μήκος της ακτογραμμής και αφορά στην επέκταση του παλιού μονοπατιού αλιέων «caminho das Trincheras» η οποία επέτρεψε να διατηρηθεί η γεωλογική αστάθεια των βράχων και δημιούργησε μια νέα αστική σύνδεση μεταξύ του χωριού Câmara de Lobos, του Salinas και του νέου λιμανιού. Η δεύτερη και κάθετη στην παραπάνω κίνηση περιελάμβανε την ασφαλή σύνδεση της κίνησης των πεζών κάτω από τον περιφερειακό δρόμο, τη μετατροπή ενός δημόσιου κήπου σε έναν νέο πάνω από ένα χώρο στάθμευσης, το μετασχηματισμό του μπανανόδασους σε ένα δημόσιο διαμορφωμένο κήπο που εξυπηρετεί το αστικό σύνολο και τέλος, στη γειτονική κοινωνική κατοίκηση, την τοποθέτηση ενός νέου εστιατορίου και μπαρ με σύνδεση πλατφόρμας που οδηγεί στις δραστηριότητες οι οποίες εξελίσσονται κατά μήκος της θάλασσας.

Καθώς βασική στρατηγική των αρχιτεκτόνων ήταν ο σχεδιασμός μέσα από μια βιωματική ανάγνωση του τοπίου, δεν μελέτησαν την περιοχή έχοντας ως εργαλείο σχεδιασμού τις μιμήσεις μορφών, αντιθέτως επιδίωξαν σε μία εναλλακτική μορφή κατοίκησης του τοπίου. Έτσι, μελετήθηκαν υλικά και παραδοσιακές τεχνικές της περιοχής, προκειμένου να ενσωματώσουν στην επέμβαση χαρακτηριστικά του τόπου.

Εικόνα 68: Salinas Swimming Pools, διαδρομή με λεπτομέρεια κόκκινου κιγκλιδώματος

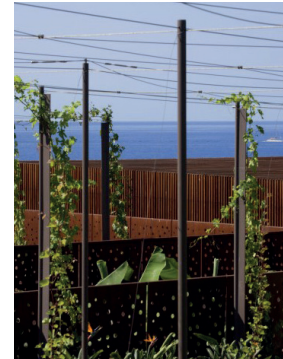
Εικόνα 69: Salinas Swimming Pools, δημόσιος κήπος ως χώρος στάσης

Εικόνα 70: Salinas Swimming Pools, σχέδιο συγκροτήματος κατά μήκος της ακτογραμμής

Εικόνα 71: Salinas Swimming Pools, διαδρομή

Εικόνα 72: Salinas Swimming Pools, δημόσιος κήπος

Εικόνα 73: Salinas Swimming Pools, διαβρωμένοι βράχοι - στρώματα λάβας

Οι αρχιτέκτονες προσαρμόσαν την μελέτη στις γεωμορφολογικές συνθήκες της Μαδέρα, εκμεταλλευόμενοι τις θεάσεις στην θάλασσα.

Το συγκεκριμένο τοπίο, είχε πολλές διαφορετικές δυναμικές. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου είναι οι θαλάσσιοι διαβρωμένοι βράχοι και τα διάφορα στρώματα λάβας και τέφρας που αποδίδουν διαφορετικούς χρωματισμούς στο τοπίο όπως αυτούς του πορτοκαλί, του μαύρου, του καφέ και του γκρίζου. Ορμώνοντι από αυτά τα χρωματικά στοιχεία του τόπου τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται από την περιοχή επέμβασης και βρίσκονται σε κοντινές χρωματικές αποχρώσεις με αυτές του βραχώδους τοπίου. Από μακριά η επέμβαση μοιάζει να προϋπήρχε εκεί με μόνο στοιχείο να την διαφοροποιεί από το τοπίο το σκούρο κόκκινο μεταλλικό κιγκλίδωμα που συμπληρώνει την εσωτερική πλευρά του μονοπατιού και εφάπτεται στο πέτρινο τοιχίο.

Εικόνα 74:Faaborg Harbor Bath,
JDS Urban Agency

Faaborg Harbor Bath

JDS Urban Agency

Εικόνα 75:Faaborg Harbor Bath, άποψη από ψηλά

Εικόνα 76:Faaborg Harbor Bath, 3 προβλήτες προς τη θάλασσα

Εικόνα 77:Faaborg Harbor Bath, ξύλινες προβλήτες

Εικόνα 79:Faaborg Harbor Bath, χώροι κίνησης και στάσης

Εικόνα 80:Faaborg Harbor Bath, ράμπα προβλήτας

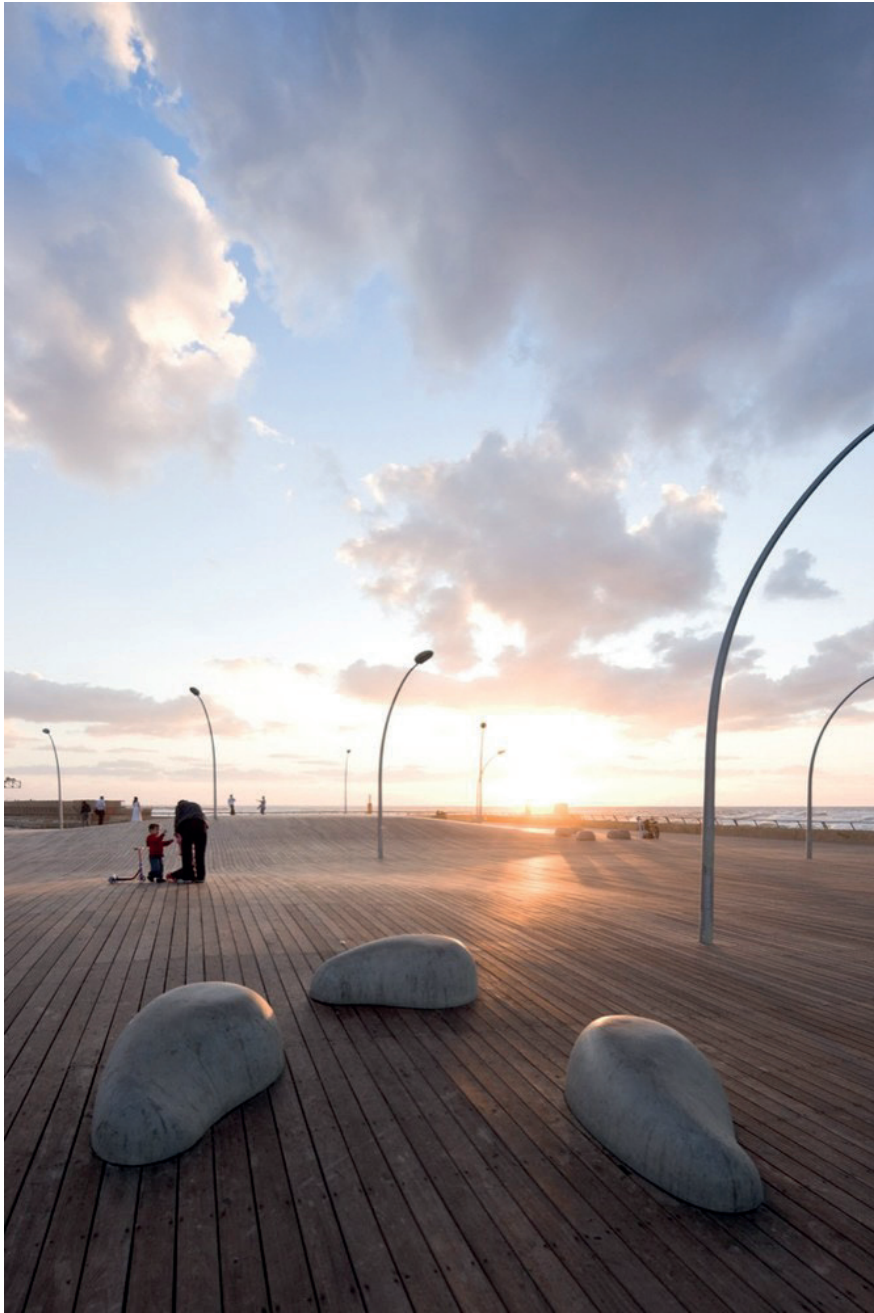

Εικόνα 78:Faaborg Harbor Bath, διαδρομές

Με την επέμβαση στο BathFaaborgHabor στη Δανία άνοιξε η προκουαία του Faaborg σε δημόσιες ψυχαγωγικές δραστηριότητες όπως η κολύμβηση. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε από τα αρχιτεκτονικά γραφεία JDS, URBANAGENCY και CREO-ARKITEKTERA/S με κοινό στόχο την δημιουργία ενός δημόσιου χώρου ο οποίος θα συνδέει την πόλη με τη θάλασσα και έλαβε χώρα στο διάστημα 2011 με 2014.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι άνθρωποι στις Σκανδιναβικές χώρες έχουν πολύ ιδιαίτερη σχέση με το υδάτινο στοιχείο. Το γνωστό “Σκανδιναβικό λουτρό” προέρχεται από την Φινλανδία και περιλαμβάνει εναλλαγές από ζεστά σε κρύα λουτρά. Πρόκειται για μια δραστηριότητα που έχει κοινωνικές, υγειονομικές και πολιτιστικές πτυχές βασισμένες στην κουλτούρα των Σκανδιναβών. Παρά τις κλιματικές συνθήκες της Βόρειας Ευρώπης με τους έντονους χειμώνες, η χειμερινή κολύμβηση συναντάται σε αυτές τις χώρες γι’ αυτό και παρατηρούνται τέτοιου είδους επεμβάσεις. Σχετικά με το λειτουργικό πρόγραμμα στην μελέτη περιλαμβάνονται αποδυτήρια, σάουνα και παιδική χαρά στο νερό.

Τρεις θεματικές αποβάθρες επιτρέπουν την κίνηση σε όλους, από νήπια, παιδιά έως ενήλικες που απλά επιθυμούν να δουν το φιόρδ του Faaborg. Οι 3 προβλήτες προσφέρουν διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης του νερού, είναι από ξύλινο deck και δημιουργούν είτε ράμπες είτε σκάλες οι οποίες λειτουργούν παράλληλα και ως καθίσματα των χρηστών. Πρόκειται για μια επέμβαση η οποία παρότι είναι διακριτή από το περιβάλλον καταφέρνει να διατηρεί τις ισορροπίες με τον αστικό ιστό και να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του.

Εικόνα 81: IC Space Regeneration Project,
Mayslits Kassif Architects

IC Space Regeneration Project

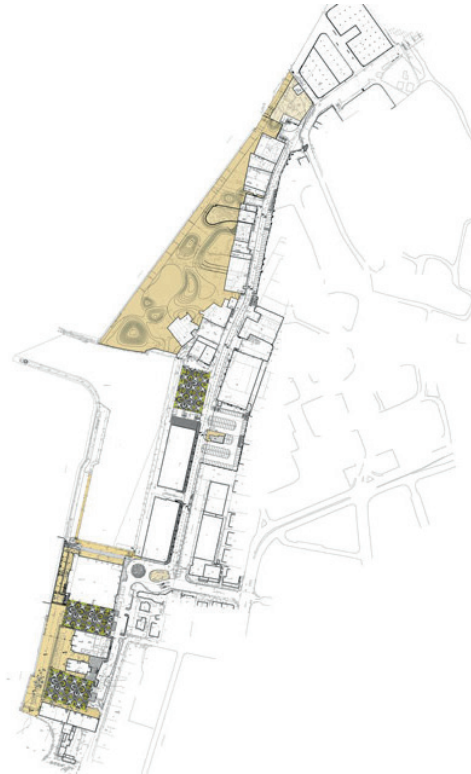
Mayslits Kassif
Architects

Εικόνα 82: IC Space Regeneration Project, άποψη από ψηλά - ακτογραμμή

Εικόνα 83: IC Space Regeneration Project, διαδρομή με χώρους στάσης

Εικόνα 84: IC Space Regeneration Project, κάτοψη συγκροτήματος

Εικόνα 85: IC Space Regeneration Project, διαδρομή με ξύλινες επιφάνειες

Εικόνα 86: IC Space Regeneration Project, άμεση επαφή με τη θάλασσα

Εικόνα 87: IC Space Regeneration Project, χώροι στάσης

Εικόνα 88: IC Space Regeneration Project, δράσεις στο χώρο

Η ανάλυση των παραδειγμάτων ολοκληρώνεται με μια επέμβαση στο Τελ-Αβίβ στο Ισραήλ, από τους αρχιτέκτονες Mayslits Kassif Architects σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Galila Yavin. Το έργο αποπερατώθηκε το 2008 και έχει αποσπάσει πολλά βραβεία μεταξύ των οποίων το ευρωπαϊκό βραβείο τοπίου Rosa Barba για το 2010. Πρόκειται για μία επέμβαση η οποία ικανοποιεί τις σύγχρονες ανάγκες για έναν ανοιχτό δημόσιο χώρο σε άμεση επαφή με τη θάλασσα όπου πολλές δράσεις λαμβάνουν χώρα. Η αρχιτεκτονική αυτή σύνθεση οργανώνει το δημόσιο χώρο κατά μήκος της ακτογραμμής ο οποίος έχρηζε αξιοποίησης λόγω του ότι αποτελούσε έναν παραμελημένο χώρο από το 1965 όπου είχε καταργηθεί η χρήση του ως λιμάνι λειτουργικής σύνδεσης.

Η επέμβαση αποτελεί ένα νέο αστικό ορόσημο της πόλης, η οποία επαναφέρει την σύνδεση μεταξύ αστικού ιστού και φύσης. Οι βασικές επιφάνειες που αφορούν αυτή τη διαδρομή είναι ξύλινες δημιουργώντας έτσι ένα περιβάλλον ζεστό και φιλικό προς τον άνθρωπό ώστε να ενθαρρύνονται οι πιθανές δράσεις.

Όπως επισημαίνουν και οι αρχιτέκτονες κατέληξαν στον σχεδιασμό της κυρτής επιφάνειας τόσο ως υπόμνηση στις αμμοθίνες πάνω στις οποίες πραγματοποιήθηκε η επέμβαση όσο και ως πρόσκληση για δράσεις των επισκεπτών.

3.2 Εργαλεία σχεδιασμού

Έργο	προσαρμογή υλικών	Γεωμετρία	Προυπήρχε	Αναστρεψιμότητα	Σταση - Κίνηση	Κολύμβηση
Leca Swimming Pools	ναι	αυστηρή	όχι	όχι	στάση	ναι
Bondi to Bronte	όχι	ακολουθεί ανάγλυφο	όχι	ναι	κίνηση	όχι
Bathing Area - Forum	όχι	αυστηρή	όχι	όχι	κίνηση - στάση	ναι
Salinas Swimming Pools	ναι	ακολουθεί ανάγλυφο	ναι	όχι	κίνηση - στάση	ναι
Tel Aviv Port Public Space	ναι	οργανική (αμμοθίνες)	ναι	όχι	στάση	όχι
Harbog Bath	όχι	αυστηρή	όχι	ναι	στάση	ναι

Εικόνα 89: Πίνακας εργαλείων σχεδιασμού στα επιλεγμένα παραδείγματα

Ο παραπάνω πίνακας αποτελεί μια καταγραφή του τρόπου με τον οποίο ο κάθε μελετητής διαχειρίστηκε κάποιες σημαντικές παραμέτρους, οι οποίες καταγράφονται πιο αναλυτικά παρακάτω.

Προσαρμογή των υλικών:

Στις πισίνες στο **Leça** χρησιμοποιείται αποκλειστικά χυτό σκυρόδεμα για τις εξωτερικές διαμορφώσεις το οποίο με την αδρότητα αλλά και τον χρωματισμό του έρχεται και συνδιαλέγεται με τα υφιστάμενα βράχια ενώ δημιουργεί πλατώματα τοποθετώντας άμμο ανάμεσα στα βράχια και στις διαμορφώσεις από σκυρόδεμα.

Στις πισίνες **Salinas** χρησιμοποιείται χυτό σκυρόδεμα για τις δαπεδοστρώσεις και τα αναλημματικά τοιχία τα οποία συνδιαλέγονται με το βραχώδες τοπίο, καθώς το κόκκινο μεταλλικό στοιχείο στην εσωτερική πλευρά του μονοπατιού σε επαφή με τον πέτρινο τοίχο και η οξειδωμένη λαμαρίνα (τύπου cor-ten) βρίσκονται σε κοντινές χρωματικές αποχρώσεις με τα διάφορα στρώματα λάβας και τέφρας (πορτοκαλί, μαύρου, καφέ και γκρίζου) καθώς και με το χρώμα της περιοχής.

Αντίθετα, στα παραδείγματα **Bondi to Bronte**, **Bathing Area–Forum** και **Harbog Bath** οι αρχιτέκτονες σχεδιάζουν κατά βάση ξύλινες πλατφόρμες οι οποίες τοποθετούνται επάνω στο τοπίο οργανώνοντας χώρους κίνησης ή στάσης χωρίς να προσαρμόζονται σε αυτό. Μικρή διαφοροποίηση παρουσιάζει το παράδειγμα στο **Tel Aviv** όπου χρησιμοποιούνται ξύλινες σανίδες με χρώμα παραπλήσιο με αυτό της άμμου της περιοχής.

Γεωμετρία

Στις πισίνες **Leça** χρησιμοποιούνται αυστηρές γεωμετρικές χαράξεις σε αντίθεση με την οργανικότητα των υφιστάμενων βράχων οι οποίες καθιστούν την

επέμβαση εμφανή στο τοπίο. Στο **Bondi to Bronte** η γεωμετρία και οι χαράξεις της σύνθεσης καθιστούν το έργο διακριτό από το φυσικό περιβάλλον χωρίς να διεισδύει σε πολλά σημεία στο βραχώδες ανάγλυφο. Μοιάζει σαν να αποτελεί ένα δεύτερο σώμα στο τοπίο, του οποίου τα όρια είναι ξεκάθαρα σε σχέση με το φυσικό ανάγλυφο.

Στο **Forum Bath area** χρησιμοποιούνται τεθλασμένες γραμμές οι οποίες ορίζουν πορείες μέσα από ένα πάρκο, και ταυτόχρονα αποτελούν οπτικό φίλτρο για τους λουόμενους. Εξασφαλίζεται με τον τρόπο αυτό η σύνδεση με τις λουτρικές εγκαταστάσεις μέσω των μονοπατιών, ταυτόχρονα όμως η γενική κατεύθυνση τους δίνει τη δυνατότητα της απομόνωσης. Στο χώρο δίπλα στη θάλασσα, χρησιμοποιούνται δυναμικές φόρμες οι οποίες δημιουργούν υποενότητες στο χώρο με διαφορετική δυνατότητα χρήσης.

Στο έργο των **Global Architecture Paisagista** χρησιμοποιείται το υφιστάμενο μονοπάτι των αλιέων το οποίο ακολουθεί την γεωμορφολογία του τοπίου και με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η ένταξη σε αυτό. Επίσης γίνεται συμπλήρωση με συμπαγή στοιχεία σε μια λογική παραπλήσια με αυτή του **Alvaro Siza**.

Στο **Tel Aviv Public Space** οι μεγάλες κυρτές επιφάνειες παραπέμπουν σε αμμόλοφους και λόγω της οργανικής σύνθεσης μοιάζουν σαν να προϋπήρχαν στο υφιστάμενο τοπίο. Την οργανική προσέγγιση ακολουθούν επίσης ως προς τη θέση τους στο χώρο τα φωτιστικά και τα καθίσματα.

Τέλος, στο έργο **Harbog Bath** χρησιμοποιούνται δυναμικές γεωμετρικές φόρμες που αποτελούν αυτοτελή αντικείμενα στο χώρο τα οποία εμβολίζουν το υγρό στοιχείο, σε μια προσπάθεια να φέρουν τον χρήστη πιο κοντά σε αυτό. Επί της ουσίας η επέμβαση διαμορφώνεται σε τρεις αυστηρούς άξονες, με τον βασικό που στρέφεται προς το αστικό τοπίο να είναι κυρίαρχος και ο πιο βασικός από αυτούς.

3.3. Σύγκριση Παραδειγμάτων

Η περίπτωση της επέμβασης **Bath Faaborg Harbor** στη Δανία πρόκειται για μια κατασκευή η οποία θα μπορούσε να σταθεί και σε οποιοδήποτε άλλο περιβάλλον. Είναι δηλαδή μια αυτοτελής επέμβαση η οποία λαμβάνει χώρα σε ένα τόπο χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στον αντίποδα της προσέγγισης της επέμβασης στη Δανία βρίσκονται τα έργα των **Alvaro Siza** και **Global Architectura Paisagista** παραδείγματα τα οποία έχουν σχεδιαστεί προκειμένου να βρίσκονται στα περιβάλλοντα στα οποία είναι. Γι' αυτό το λόγο και μοιάζουν σαν να ήταν εκεί από πάντα μαζί με τον τόπο. Οι νέες γεωμετρίες και τα σύγχρονα υλικά έρχονται και αγκαλιάζουν τους βραχώδεις σχηματισμούς και δημιουργούν νέες δυνατότητες για πολλαπλές εμπειρίες των χρηστών. Το παράδειγμα

της Δανίας καταφέρνει να δημιουργήσει εξίσου πολλές δράσεις στο παραθαλάσσιο τοπίο με την δημιουργία των ξύλινων πλατφορμών, απλά το επιτυγχάνει με διαφορετικό τρόπο. Οι ξεχωριστές αυτές προσεγγίσεις έρχονται να δικαιολογηθούν ενδεχομένως από τη η διαφορετική κουλτούρα και το κλίμα σε Πορτογαλία, Ισπανία και Δανία. Οι σχεδιαστικές ανάγκες μπορεί να είναι κοινές για τα εν λόγω παραδείγματα, αλλά οι σχεδιαστικές παράμετροι διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό.

Αναφορικά με τα υλικά που επιλέχθηκαν σε αυτές τις επεμβάσεις, στο **Bonti to Bronte** η πασαρέλα με τον γυαλιστερό μεταλλικό σκελετό έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το βραχώδες τοπίο. Από την άλλη, οι **Global Architectura Paisagista** χρησιμοποιούν υλικά τα οποία έχουν ως αφορμή γεωλογικούς χρωματισμούς του τόπου, ή τέλος περιπτώσεις όπου τα υλικά που χρησιμοποιούνται είναι σε κοντινές αποχρώσεις με τα βράχια του τόπου, όπως αυτή του **Alvaro Siza**.

Ο **Alvaro Siza** σχεδιάζει με συμπαγή στοιχεία, κάνοντας χρήση σπλισμένου σκυροδέματος, συμπληρώνοντας σε σημεία το τοπίο και τελικά διαμορφώνοντας το με μη αναστρέψιμο τρόπο. Οι **Aspect Studio** από την άλλη, επιδιώκουν την ελάχιστη επαφή και μεταβολή του τοπίου, οπότε επιλέγουν να «αγγίξουν» το βραχώδες τοπίο μονάχα στα σημεία που είναι απαραίτητη η πάκτωση του φέροντος οργανισμού, καθιστώντας έτσι την επέμβαση τους αναστρέψιμη.

Σε ότι αφορά τη γεωμετρία, οι **Global Architectura Paisagista** και ο **Alvaro Siza** εμφανίζουν αρκετά κοινά στοιχεία στον τρόπο που διαμορφώνουν το τοπίο μέσα από τις σχεδιαστικές τους χειρονομίες, οργανώνοντας το χώρο με τη δημιουργία αυστηρών ορίων, με τη μόνη διαφορά ότι οι πρώτοι ακολουθούν κάποιες υφιστάμενες χαράξεις που είχαν οριστεί από την παλαιότερη χρήση της περιοχής. Από την άλλη, το γραφείο **JDS Urban Agency** επινοεί χαράξεις που δεν έχουν τόσο σχέση με το φυσικό αλλά κυρίως με το αστικό τοπίο. Μια διαφορετική και ιδιαίτερη προσέγγιση ακολουθεί το γραφείο **Mayslits Kassif Architects**, όπου σχεδιάζει μέσα σε ένα συγκεκριμένο γεωμετρικό περίγραμμα με οργανικές σχεδιαστικές μεθόδους δίνοντας νόημα στην κάθε επιμέρους ενότητα που το αποτελεί.

*Ο άνθρωπος
κατοικεί όταν
μπορεί να
προσανατολίζεται
σε ένα περιβάλλον
και να ταυτίζεται με
αυτό, ή εν συντομία,
όταν αισθάνεται ότι
το περιβάλλον φέρει
νοήματα.*

*Norberg - Schulz
Christian, ‘Genius
Locī: Το πνεύμα του
τόπου’*

4. Συμπεράσματα

Η προσθήκη ενός κτίσματος μοιραία θα προκαλέσει το “πλήγωμα” της φύσης, ενώ από την άλλη, το ίδιο το κτίσμα θα οργανώσει τα αποσπάσματα του τοπίου σε μία αρχιτεκτονική δομή. Η παλινδρομική κίνηση από το ένα σκέλος στο άλλο, προς μια αναζήτηση ισορροπίας στο σχεδιασμό, αποτελεί και την πρόκληση της αρχιτεκτονικής.²²

Εφόσον στόχος της έρευνας είναι η αναζήτηση του τρόπου με τον οποίο σχεδιάζει ο αρχιτέκτονας στο τοπίο του αιγιαλού, κατανοούμε πως δε μπορούμε να μιλάμε για κάποιο συγκεκριμένο τρόπο, αλλά για ενδεικτικά εργαλεία σχεδιασμού. Τα εργαλεία αυτά προκύπτουν από την ανάλυση του κάθε τόπου ως μοναδικού. Παρατηρήθηκαν διαφορετικοί τρόποι σχεδιασμού στις παραπάνω επεμβάσεις οι οποίες κάθε φορά επιτυγχάνουν με ξεχωριστό τρόπο τη ζητούμενη σχέση με τη θάλασσα, γεγονός που επιβεβαιώνει την αρχική υπόθεση.

Μια στρατηγική σχεδιασμού με αρκετό ενδιαφέρον είναι η δημιουργία ενός δεύτερου σώματος το οποίο βρίσκεται σε απόσταση με το έδαφος αφήνοντας την βλάστηση και τη μορφή του τελευταίου αμετάβλητη. Έτσι, παρόλο που σε πρώτη ανάγνωση η μελέτη δε φαίνεται να εντάσσεται στο τοπίο, στη σχέση αυτή εντοπίζεται και η αξία του ως αρχιτεκτονικό έργο, με την έννοια ότι είναι εκ προθέσεως ένα ξεχωριστό αντικείμενο, προσεγγίζοντας τη σχεδίαση στο τοπίο όπως θα προσέγγιζε ένας αρχιτέκτονας μια κίνηση η οποία αφορά έναν αρχαιολογικό χώρο.

Σε μια διαφορετική κατεύθυνση βρίσκεται ο σχεδιασμός κατά τον οποίο γίνεται μια προσπάθεια οργάνωσης του χώρου, που μέχρι πρότινος ήταν φιλόξενο λόγω της δόμησης που υπακούει σε αυστηρές γεωμετρικές χαράξεις, έτσι ώστε να μην υπάρχει σύγχυση ~~η~~ όσον αφορά στο συσχετισμό φυσικού και αστικού τοπίου. Έτσι δίνεται η δυνατότητα στον άνθρωπο να έρθει πιο κοντά στη θάλασσα, και παράλληλα να έρθει σε επαφή με το πνεύμα του τόπου.

Σκοπός της παρούσας έρευνας δεν είναι τελικά να καταγραφούν όλοι οι δυνατοί τρόποι συνδιαλλαγής με το τοπίο της θάλασσας, αλλά πολύ περισσότερο να δοθούν τα ερεθίσματα, εκείνα τα οποία θα βοηθήσουν στην αναζήτηση των σημαντικών μηνυμάτων που φέρει ο κάθε τόπος.

22 Τσαπαράς Στέλιος, Ένταξη: η κατοίκηση του τόπου, άρθρο, Συσχετισμοί ζωής, Νοέμβριος, 2010, <https://www.greekarchitects.gr/gr/συσχετισμοί-ζωής/Ένταξη-η-κατοίκηση-του-τόπου-id3539>

5. Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Heidegger Martin, *‘Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι’*, Εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα, 2008

Kenneth Frampton, *Μοντέρνα Αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική*, Θεμέλιο, τέταρτη έκδοση, Αθήνα, 2007

Norberg – Schulz Christian, *‘Genius Loci: Το πνεύμα του τόπου’*, ΕΜΠ, Αθήνα, 2008

Simmel G., Ritter J., Gombrich E.H., *‘Το τοπίο’*, Ποταμός, Αθήνα, 2004

Αίσωπος Γιάννης, Σημαιοφορίδης Γιώργος, *‘Τοπία Εκμοντερνισμού: Εκτιμήσεις’*, METROPOLIS Press, Αθήνα, 2002

Ακκάς Ιωάννης, *‘Η Ελλάδα στη Μεσόγειο, 1950-2004, Εξωτερική πολιτική και περιφερειακές διενέξεις’*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

Βελένη Θέμις, *‘Εικαστικές τέχνες και μουσική (τέλη 19ου και 20ος αιώνας). Συναισθηματικοί πειραματισμοί και οπτικοακουστικές εφαρμογές στην τέχνη του 20ου αιώνα. Από τη συναι-σθησία στην πολυαισθητηριακή συνέργεια’*, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2011

Γιακουμακάτος Ανδρέας, *‘Η αρχιτεκτονική και η κριτική’*, Νεφέλη, Αθήνα, 2001

Κονταράτος Σάββας, *‘Αρχιτεκτονική του 20ου αιώνα: Ελλάδα’*, Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτε-κτονικής Prestel, Αθήνα, 2000

Κοτιώνης Ζήσης, *‘Η τρέλα του τόπου’*, Εκκρεμές, Αθήνα, 2004

Κωνσταντινίδης Άρης, *‘Τα προλεγόμενα’*, Αθήνα, Άγρα, 1989

Μωραΐτης Κωνσταντίνος, *‘Σχήματα τοπίου: Ο σχεδιασμός του τοπίου ως ειδική Αρχιτεκτονι-κής Διδακτικής’*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015

Μωραΐτης Κωνσταντίνος, *‘Το τοπίο, πολιτιστικός προσδιορισμός του τόπου’*, ΕΜΠ, Αθήνα, 2012

Πικιώνης Δημήτρης, *‘Κείμενα’*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2010

Τερκενλή Θεανώ Σ., *‘Το πολιτισμικό τοπίο: γεωγραφικές προσεγγίσεις’*, Παπαζήση, Αθήνα, 1996

Τουρνικιώτης Παναγιώτης, *‘Ο αθλητισμός, το σώμα και η μοντέρνα αρχιτεκτονική’*, DO.CO.MO.MO., Αθήνα 2006

Φιλιππίδης Δημήτρης, *‘Νεοελληνική Αρχιτεκτονική’*, Μέλισσα, Αθήνα, 1984

Χασάναγας Νικόλαος Δ., *‘Κοινωνιολογία τοπίου: ένα διανοητικό οδοιπορικό στα τοπία του κόσμου’*, Παπασωτηρίου, Αθήνα, 2010

Χατζησάββα Δήμητρα Ν., *‘Η έννοια του τόπου στις αρχιτεκτονικές θεωρίες και πρακτικές- σχέσεις φιλοσοφίας και αρχιτεκτονικής στον 200 αιώνα’*, διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, 2009

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Angelillo Antonio, *‘Alvaro Siza: writings on architecture’*, Milan: Skira, 1997

Appleton Jay, *‘The experience of landscape’*, John Wiley & Sons Editions, Chiches-ter, 1996

Cianchetta Alessandra, Enrico Molteni, *‘Alvaro Siza: case 1954-2004’*, Milano: Skira, 2004

Fleck Brigitte, *‘Alvaro Siza’*, translated by Christian Caryl, London, New York, Spon, 1995

Pregil Philip, Volkman Nancy, *‘Landscapes in History’*, Van Nostrand Reinhold Edi-tions, New York, 1993

Αρθρογραφία

Siza Alvaro, *‘Συζήτηση με τον AlvaroSiza των Chr. Rousselot, L. Beaudoin’*, Αρχιτεκτονικά θέματα χώρου και τεχνών, τεύχος 14, 1983

Burkhardt, F.(1997), *‘Τοπικισμός και οικουμενικότητα’*, Αρχιτεκτονικά θέματα, τεύχος 28

Αντωνακάκης Δημήτρης (1996), *‘Το μοντέρνο και ο τόπος’* Αρχιτεκτονικά θέματα, τεύχος 30

Δοξιάδης , Θ.(2005). *‘Το «φυσικό» αττικό τοπίο’* Αρχιτεκτονικά θέματα, τεύχος 39

Φατούρος Δημήτρης, *‘Το τοπίο, ένας κατάλογος σημειώσεων’*, περιοδικό Αρχιτέκτονες, τεύχος 49, 2005

Διαδικτυακές πηγές

<https://www.archdaily.com/150272/ad-classics-leca-swimming-pools-alvaro-siza>
(20/12/17)

<https://www.archdaily.com/518083/faaborg-harbor-bath-urban-agency-jds-creo-arkitekter>(15/01/18)

https://divisare.com/projects/161336-jds-julien-de-smedt-architects-urban-agency-creo-arkitekter-sloth-moller-fab_faaborg-harbour-bath(24/02/19)

<https://lifecooler.com/artigo/atividades/complexo-balnear-de-porto-moniz-piscinas-naturais/355598>(05/12/18)

<https://land8.com/how-vinterbad-brygge-winter-baths-became-a-national-sensation/>(27/09/18)

http://www.eikastikon.gr/arxitektoniki/pikionis/txt_self_topografia.html
(20/9/18)

<http://www.landetzone.com/index.php/2009/10/forum-bathing-area/>(02/02/18)

<http://www.landetzone.com/index.php/2012/01/salinas-swimming-pools-by-global-arquitectura-paisagista/>(18/12/17)

<https://www.parcelforum.cat/>(15/12/17)

<https://www.e-architect.co.uk/barcelona/zona-de-banys>(15/12/17)

<http://aspect.net.au/?p=456> (25/12/17)

<http://www.gap.pt/project/salinas-swimming-pool/>(16/01/18)

<http://www.across-spain.es/es/-4-84>(03/02/18)

<http://www.gap.pt/project/salinas-swimming-pool/>(23/01/19)

<http://www.guallart.com/projects/vinaros-microcoasts>(13/03/19)

6. Πηγές Εικονογράφησης

1. Danny Touw, Digital Painting
2. Προσωπικό αρχείο
3. <https://www.tovima.gr/2017/12/08/finance/samaria-2017-i-diakrisi-apo-tin-unesco-kai-i-simasia-tis-gia-tin-kriti/>, 10-6-2020
4. <http://thesprotia-news.blogspot.com/2010/01/frederic-boissonnas-1858-1946.html>, 10-6-2020
5. http://odysseus.culture.gr/h/3/gh3560.jsp?obj_id=2507, 10-6-2020
6. <https://menis.es/en/portfolio/piscina-natural-en-el-oceano-atlantico-el-guincho/>
7. http://www.elizabesthestateagency.com/gr/paralies/Agios_Paylos/
8. <https://www.kastra.eu/castlegr.php?kastro=arslavra>
9. <https://ducciomalagamba.com/arquitectos/rafael-otero/028-paseo-maritimo-sanlucar-barrameda-2/#DM-028-028>
10. <http://domesindex.com/buildings/plateia-panw-sth-8alassa/>
11. <https://omorfataxidia.gr/travel/stis-piges-tis-kallitheas-sti-rodo-dite-fotografies/>
12. http://rhodes-emerald-island.blogspot.com/2012/06/blog-post_05.html
13. <https://prin.gr/new/wp-content/uploads/2018/01/thalassa.jpg>
14. Google earth
15. Google earth
16. https://pt.wikipedia.org/wiki/Piscinas_Naturais_do_Porto_Moniz#/media/Ficheiro:2010-03-03_10_05_49_Portugal-Porto_Moniz.jpg
17. Προσωπικό αρχείο
18. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=10261
19. <https://www.in.gr/2007/02/13/culture/limani-me-kentriko-rolo-sti-minwiki-epoxi-o-kommos-tis-kritis/>
20. <http://www.sanromano-villas.gr/index.php/el/%CE%B7-%CF%84%CE%AE%CE%BD>

- %CE%BF%CF%82/%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%87%CE%B1
21. Προσωπικό αρχείο
22. <http://orthodoxplanet.com/2016/10/08/%ce%b1%cf%86%ce%b9%ce%b5%cf%81%cf%89%ce%bc%ce%b1-%ce%bd%ce%b5%ce%b1-%ce%bc%ce%bf%ce%bd%ce%b7-%cf%87%ce%b9%ce%bf%cf%85-%ce%bc%ce%bd%ce%b7%ce%bc%ce%b5%ce%b9%ce%bf-%cf%80%ce%b1%ce%b3%ce%ba%ce%bf%cf%83/>
23. Προσωπικό αρχείο
24. https://www.bbc.com/news/world-asia-india-21359387?ocid=socialflow_twitter_bbcworld
25. <https://www.urbanpoint.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%AE%CF%80%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CF%8C%CF%84/>
26. <https://archeologiavocidalpassato.com/tag/convegno-internazionale-la-tomba-del-tuffatore-rito-arte-e-poesia-a-paestum-e-nel-mediterraneo-intorno-al-500-a-c/>
27. <https://earthtripper.com/beautiful-cities-destroyed-war>
28. https://www.lifo.gr/articles/retronaut_articles/143923
29. <https://www.museochillidaleku.com/exposiciones/eduardo-chillida-ecos-1/>
30. Προσωπικό αρχείο
31. Προσωπικό αρχείο
32. Προσωπικό αρχείο
33. <https://divisare.com/projects/336380-alvaro-siza-nicolo-galeazzi-leca-swimming-pool>
34. <https://www.leca-palmeira.com/piscina-das-mares-siza-vieira-leca-palmeira/>
35. <https://www.leca-palmeira.com/piscina-das-mares-siza-vieira-leca-palmeira/>
- 36.-40. <https://divisare.com/projects/336380-alvaro-siza-nicolo-galeazzi-leca-swimming-pool>
- 41.-42. [https://arquiscopio.com/archivo/2012/07/03/piscinas-naturales-en-leca-da-](https://arquiscopio.com/archivo/2012/07/03/piscinas-naturales-en-leca-da-palmeira/?lang=en)

- palmeira/?lang=en
- 43.-51. <http://landezine.com/index.php/2014/09/bondi-to-bronte-coast-walk-extension-by-aspect-studios/>
- 52.-61. <http://landezine.com/index.php/2009/10/forum-bathing-area/>
- 62.-64. <http://landezine.com/index.php/2009/10/forum-bathing-area/>
65. <http://www.gap.pt/project/salinas-swimming-pool/>
66. <http://www.visitmadeira.pt/en-gb/explore/detalhe/salinas-swimming-pools>
67. <http://www.gap.pt/project/salinas-swimming-pool/>
- 68.-70. <http://landezine.com/index.php/2009/10/forum-bathing-area/>
- 71.-73. <http://www.gap.pt/project/salinas-swimming-pool/>
- 74.-78. <https://www.plataformaarquitectura.cl/cl/624399/banos-en-el-puerto-faaborg-urban-agency-jds-creo-arkitekter>
- 79.-83. <https://www.archdaily.com/83766/tel-aviv-port-public-space-regeneration-project-mayslits-kassif-architects>
84. <https://www.dezeen.com/2008/11/17/tel-aviv-port-by-mayslits-kassif-architects/>
85. <https://www.archdaily.com/83766/tel-aviv-port-public-space-regeneration-project-mayslits-kassif-architects>
86. <https://www.dezeen.com/2008/11/17/tel-aviv-port-by-mayslits-kassif-architects/>
- 87.-88. <https://www.archdaily.com/83766/tel-aviv-port-public-space-regeneration-project-mayslits-kassif-architects>
89. Προσωπικό αρχείο